

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ДЛЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ, ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ І МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ В КРАЇНАХ ЄС

У вітчизняній та зарубіжній літературі з виборчої тематики основна увага традиційно присвячується дослідженню виборчих систем, які застосовуються на загальнодержавному рівні. Натомість у більшості випадків дослідники обходять увагою питання про систему формування місцевих представницьких органів на локальному та регіональному рівнях, систему обрання мерів. Саме тому детальна характеристика всіх систем, які застосовуються на виборах в країнах ЄС, а також дослідження взаємозв'язків між ними, можуть стати орієнтиром для українського законодавця в процесі подальшої роботи над удосконаленням виборчого законодавства, пошуків оптимальної моделі виборчої системи для різних видів виборів. У цьому розділі дається детальний опис виборчих систем для парламентських і президентських виборів всіх 25 країн-членів Європейського Союзу, подається інформація про систему обрання мерів в цих країнах, порядок формування складу представницьких органів місцевого і регіонального самоврядування 24 держав. На основі проведеного дослідження розкрито основні сучасні тенденції розвитку виборчих систем в країнах Європи.

1. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ДЛЯ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

Мажоритарна система відносної більшості: британський досвід застосування

У 2005 році кандидати від Лейбористської партії в загальнонаціональному масштабі отримали на свою підтримку лише 35,2% голосів виборців, однак здобули 54% місць в палаті, кандидати-консерватори – дещо менше голосів, ніж лейбористи (32,4%), однак набагато менше мандатів (31%), ліберальні демократи – 22% голосів і лише 10% всіх мандатів.

Саме ці постійні аномалії британської виборчої системи і стали причиною неодноразових спроб її перегляду. Так, у 1917 році британський парламент відхилив проект зміни виборчої системи з мажоритарної відносної більшості на систему альтернативного голосування (нині ця система застосовується на виборах в Австралії) для обрання 2/3 Палати громад та систему єдиного голосу, що передається, для виборів 1/3 Палати громад. Вдруге спроба зміни виборчої системи була відхилена у 1931 році. У 1976 році «Комісія Хансарда» із виборчої реформи пропонувала запровадити на парламентських виборах змішану виборчу систему, однак і ця ідея не знайшла підтримки в парламенті.

Проте сьогодні ініціатива зміни виборчої системи виходить не від опозиції, а від правлячої партії, яка визначила зміну виборчої системи одним з пріоритетних завдань Лейбористської партії після виборів 2005 року. На сьогодні найбільш імовірним є перехід до формування нижньої палати британського парламенту за системою єдиного голосу, що передається – проміжного варіанту між системами пропорційного представництва та мажоритарною виборчою системою.

Дослідження історії розвитку виборчого законодавства країн ЄС дозволяє дійти висновку, що основною сучасною тенденцією у розвитку систем формування нижніх палат парламентів і однопалатних парламентів є перехід до систем пропорційного представництва політичних партій.

На сьогодні пропорційні системи застосовуються на парламентських виборах у 18 країнах ЄС. Проведення парламентських виборів за мажоритарною системою практикується у небагатьох державах. Так, за цією системою обирають представників національних меншин в Данії (4 члени парламенту), Фінляндії (1 член парламенту), представників найменших виборчих округів, розташованих на віддалених островах Греції (6 членів парламенту). В основному це пояснюється тим,

що розподілити 1–6 мандатів за пропорційною виборчою системою, за якою обирається більшість членів парламентів цих країн, фактично неможливо. Повний склад нижніх палат обирається за мажоритарними системами лише у двох країнах – у Франції та Великобританії. У Франції застосовується мажоритарна система абсолютної більшості; у Великобританії – мажоритарна система відносної більшості («first-past-the-post») – найбільш архаїчна з існуючих. При цьому є достатні підстави вважати, що у найближчому майбутньому порядок обрання членів нижньої палати британського парламенту буде змінено. По-перше, правляча Лейбористська партія у своїй передвиборній програмі наголосила на необхідності перегляду порядку формування нижньої палати, по-друге, на місцевому рівні у Великобританії були успішно апробовані змішана виборча система та система єдиного голосу, що передається, і нині в наукових і політичних колах ведуться активні дебати щодо доцільності застосування однієї з них на парламентських виборах.

Проміжне місце між пропорційними та мажоритарними системами посідає система єдиного голосу, що передається (STV, single transferable vote), яка на парламентських виборах застосовується лише у двох країнах – в Мальті та Ірландії.

Змішані виборчі системи на виборах до нижніх палат і однопалатних парламентів сьогодні використовуються тільки в Німеччині, Угорщині та Литві. При цьому системи формування німецького Бундестагу та угорського парламенту більше наближаються до пропорційних систем, оскільки перемога партії в одномандатних округах і нестача голосів у багатомандатних взаємно зрівноважуються, і кількість мандатів, які отримує партія, наближається до результату, який би вона отримала у випадку проведення виборів за пропорційною виборчою системою з преференційним голосуванням. Іншими словами, у Німеччині і Угорщині на виборах фактично застосовується пропорційна виборча система. З 1993 по 2005 рік змішана система формування нижньої палати використовувалась також в Італії, однак, оскільки вона не сприяла досягненню цілей, поставлених перед виборчою реформою у 1993 році, у 2005 році парламент Італії повернувся до пропорційної системи виборів, за якою і були проведені вибори до обох палат парламенту у квітні 2006 року.

Всі пропорційні виборчі системи, які застосовуються у 18 країнах ЄС, можна класифікувати за декількома критеріями:

1) *за величиною виборчих округів* – у більшості країн ЄС депутати парламенту (нижніх палат) обираються в декількох багатомандатних виборчих округах, і лише у Словаччині та Нідерландах вибори проводяться у загальнодержавному багатомандатному окрузі;

2) *за ступенем «персоніфікованості» пропорційної системи* – а) на пропорційні виборчі системи з преференційним голосуванням – розподіл мандатів між кандидатами від партій здійснюється не в порядку черговості, визначеної списком, а залежно від того, скільки голосів на свою підтримку отримав кожний кандидат від партії (Бельгія, Греція, Естонія, Латвія,

Люксембург, Кіпр, Нідерланди, Польща, Словенія, Фінляндія, Швеція); **б**) на пропорційні системи, за яких партії самі визначають, чи варто надавати виборцям право визначати порядок проходження кандидатів (ця система виборів застосовується лише у Данії, її особливості описано в Таблиці 1); **в**) на пропорційні виборчі системи з голосуванням переважно за закриті списки – надані виборцями преференції окремим кандидатам можуть змінити визначений порядок проходження кандидатів лише у випадку, якщо рівень підтримки кандидата є досить високим – 10% голосів за партію (Словаччина і Чехія); **г**) на пропорційні виборчі системи з голосуванням за закриті списки; виборці не впливають на визначений партійним списком порядок проходження кандидатів до парламенту або палати (Австрія, Іспанія, Італія, Португалія);

3) *за рівнем (стадіями) розподілу мандатів між партіями*: **а**) на пропорційні системи з розподілом мандатів безпосередньо в округах, в яких проводились вибори (Бельгія, Естонія, Іспанія, Італія, Кіпр, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина, Фінляндія, Чехія); **б**) на пропорційні системи з розподілом нерозподілених мандатів (у тому числі «компенсаційних», «вирівнювальних» мандатів, які компенсують диспропорційність системи у невеликих округах) на вищому – регіональному та/або загальнодержавному – рівні (Австрія, Греція, Данія, Словенія, Швеція);

4) *за способами розподілу нерозподілених мандатів між партіями*: **а**) з розподілом нерозподілених мандатів на основі методу д'Ондта – шляхом ділення невикористаних голосів кожної партії на послідовний ряд чисел – 1; 2; 3; 4 і т.д., і передачі мандатів тим партіям, які в результаті ділення отримали найбільші залишки (Австрія, Греція, Естонія, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Словенія, Фінляндія (особливості застосування методу д'Ондта в Фінляндії розкрито в Таблиці 1), Чехія); **б**) з розподілом нерозподілених мандатів на основі методу Сен-Лагю – шляхом ділення невикористаних голосів кожної партії на послідовний ряд непарних чисел – 1; 3; 5; 7 і т.д., і передачі мандатів тим партіям, які в результаті ділення отримали найбільші залишки (на етапі розподілу мандатів між округами – Данія, Латвія, Литва (в пропорційній складовій змішаній системі); **в**) з розподілом нерозподілених мандатів на основі модифікованого методу Сен-Лагю – шляхом ділення невикористаних голосів кожної партії на послідовний ряд непарних чисел, однак поділ починається не з одиниці, а з 1,4; 3; 5; 7 і т.д., і передачі мандатів тим партіям, які в результаті ділення отримали найбільші залишки (Швеція); **г**) з розподілом мандатів на основі «датського методу» – шляхом ділення невикористаних голосів на такі дільники: 1, 4, 7, 10, 13, 16 і т.д. (цей метод застосовується на завершальному етапі поділу нерозподілених мандатів в Данії); **д**) з розподілом вільних мандатів за методом найбільших залишків (Італія, Кіпр, Словаччина);

5) *за способом визначення партій, які допускаються до участі у розподілі мандатів в округах*: **а**) до участі у розподілі мандатів допускаються партії, які отримали на свою підтримку кількість голосів, яка дорівнює виборчій квоті Т.Хера – кількості голосів за всі партії, поділену на кількість мандатів (Австрія

– на етапі розподілу мандатів в регіонах; Греція – на проміжному та остаточному етапах розподілу мандатів; Естонія – на першому етапі розподілу мандатів; Кіпр – на першому етапі розподілу місць в парламенті; Нідерланди); **б)** до участі у розподілі мандатів допускаються партії, які отримали на свою підтримку кількість голосів, яка дорівнює виборчій квоті Друпа – кількості голосів за всі партії, поділену на кількість мандатів плюс один (Греція – на першому етапі перерозподілу мандатів; Люксембург); **в)** до участі у розподілі мандатів допускаються партії, які отримали встановлений відсоток голосів виборців на свою підтримку (Австрія, 4% – розподіл 25 загальнодержавних мандатів на третьому рівні перерозподілу, Бельгія – 5%, Данія – 2% або еквівалент 3 місць в парламенті – на етапі розподілу компенсаційних мандатів, Естонія – 5% – розподіл компенсаційних мандатів; Іспанія – 3%; Італія – 4% для партій, 10% – для блоків, 2% для партій, що входять до складу блоку; Кіпр – 1,8% дійсних голосів і не менше 3,6% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні – для розподілу нерозподілених в округах мандатів; Латвія – 5%; Литва – 5% для партій і 7% для блоків – за пропорційною складовою системи; Німеччина – 5% або 3 місця – розподіл компенсаційних мандатів; Польща – 3% для партій і 5% для блоків; Словаччина – 5%; Словенія – 4%, Чехія – 5% для партій і 5%, помножених на кількість партій, що входять до складу блоку – для блоків; Швеція – 4% на загальнонаціональному рівні або 12% в окрузі).

Детальний опис виборчих систем для парламентських виборів в ЄС подано у таблиці 1.

Таблиця 1.

Виборчі системи для парламентських виборів в країнах ЄС

АВСТРІЯ

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*, нижня палата – Національна Рада (183 члени), Союзна Рада (64 члени).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** строк повноважень нижньої палати – 4 роки, строк повноважень верхньої палати – 5-6 років (залежно від строку повноважень ландтагів).
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** *непрямі вибори*, члени верхньої палати обираються ландтагами; кожен ландтаг обирає від 3 до 12 членів верхньої палати парламенту Австрії (представництво залежить від кількості населення відповідної землі).
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** *вибори проводяться за пропорційною виборчою системою в 43 багатомандатних округах, з розподілом мандатів у три етапи – на рівні 43 багатомандатних округів (розподіляється приблизно 90 мандатів), на рівні земель (розподіляється близько 65 мандатів) та на загальнонаціональному рівні (розподіляється приблизно 25 мандатів)*. Кожен виборець має до 3 голосів і може проголосувати за список партії в багатомандатному виборчому окрузі, одного кандидата від цієї ж партії, висунутого у багатомандатному виборчому окрузі, а також одного кандидата від цієї ж партії, вису-

нутого в регіональному багатомандатному виборчому окрузі. Розподіл місць у нижній палаті відбувається у декілька етапів. Спочатку відбувається розподіл місць у 43 багатомандатних виборчих округах: вираховується регіональна квота Т.Хера, потім кількість голосів, поданих за партію, ділиться на квоту, і отриманий результат показує, скільки місць відповідна партія отримує в нижній палаті. При цьому кожний кандидат, який отримав в окрузі не менше 1/6 голосів, відданих за партію, або кількість голосів, яка складає не менше 1/2 квоти Т.Хера, стає членом нижньої палати парламенту незалежно від його черговості у списку. Далі місця між кандидатами від партії розподіляються в порядку черговості їх розташування в списку. В результаті першого перерозподілу залишається певна кількість нерозподілених мандатів, які розподіляються в 9 регіональних виборчих округах, межі яких збігаються з межами земель. До участі в цьому розподілі допускаються лише ті партії, які в результаті першого перерозподілу отримали представництво в нижній палаті парламенту. Всі голоси партії, що залишилися невикористаними в кожному багатомандатному окрузі, сумуються в межах землі, після чого кількість мандатів, отриманих партією в межах землі, визначається за методом д'Ондта. Черговість проходження кандидатів від партії до нижньої палати визначається кількістю отриманих ними преференцій виборців: ті кандидати, які отримали більше преференцій, мають першочергове право на отримання мандатів за результатами регіонального перерозподілу; після розподілу мандатів на основі преференцій мандати між кандидатами від партії розподіляються залежно від черговості розташування у списку. За результатами другого перерозподілу мандатів залишається певна кількість нерозподілених місць у нижній палаті (близько 25 місць). До участі у розподілі цих місць допускаються ті партії, які в межах країни отримали не менше 4% голосів виборців на свою підтримку. Розподіл цих місць відбувається на основі методу д'Ондта, між кандидатами від партії мандати розподіляються в порядку черговості, визначеної списком партії.

БЕЛЬГІЯ

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*, нижня палата – Палата представників (150 членів), верхня палата – Сенат (74 члени, склад змінний).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** 4 роки.
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** 40 сенаторів обирається прямими виборами, 21 член Сенату обирається непрямыми виборами від колегій виборців, 10 членів палати кооптується, 3 члени королівської родини є сенаторами за правом. Для проведення виборів до верхньої палати парламенту Бельгія поділяється на дві колегії – французьку (яка включає виборців Валлонії і франкомовних мешканців регіону Брюссель-Хале-Вільворде), яка обирає 15 сенаторів з-поміж списків кандидатів, що належать до франкомовної національної меншини; фламандську (яка включає виборців Фландрії і представників голландської меншини, які проживають в межах регіону Брюссель-Хале-Вільворде), яка обирає 25 сенаторів з-поміж списків кандидатів, які належать до голландської меншини.
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** *вибори до нижньої палати проводяться за пропорційною виборчою системою у 11 багатомандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами Брюсселя і 10 провінцій. Партії висувають списки кандидатів з визначеною черговістю кандидатів у списку. Кожен виборець має один голос і може проголосувати або за список партії в цілому, або за окремого кандидата у списку (голос на підтримку кандидата вважається голосом*

на підтримку партії в цілому). До участі в розподілі мандатів допускаються партії, які отримали в окрузі не менше 5% голосів на свою підтримку. Кількість голосів, отриманих кожним із висунутих списків і кожним з кандидатів від списку (до голосів за список додаються всі преференції, надані кандидатам від списку), ділиться на квоту Т.Хера. Після визначення кількості місць, які отримує партія, визначаються кандидати, які отримують місця в нижній палаті парламенту. В першочерговому порядку мандат отримує той кандидат від партії, який отримує кількість голосів, яка перевищує встановлену квоту. Ця квота вираховується шляхом ділення кількості голосів, поданих за партію, на суму кількості місць, які отримує партія, та одиниці. Розподіл місць між іншими кандидатами списку здійснюється таким чином: до кількості голосів, отриманих вищим номером у списку, додаються голоси, подані за партію, в кількості, яка необхідна для досягнення вищезгаданої квоти (відповідно, кількість голосів, які можуть додаватись до голосів за кандидатів під нижчими номерами у списку, зменшується). Ця процедура застосовується доти, доки голоси, подані за партію, не будуть вичерпані повністю для розподілу місць між кандидатами.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

1. Склад парламенту: *двопалатний парламент*, нижня палата – Палата громад (659 членів), верхня палата – Палата лордів (713 членів).

2. Строк повноважень палат парламенту: строк повноважень нижньої палати парламенту складає 5 років, строк повноважень верхньої палати – необмежений.

3. Порядок формування верхньої палати парламенту: вибори до верхньої палати не проводяться. У 1999 році Палата лордів була реформована, з неї були виключено більшість спадкових лордів. На перехідний період в Палаті лордів залишилось 92 спадкових лордів з 758. Серед них – Граф-маршал, лорд обер-гофмейстер та 90 виборних спадкових лордів. З-поміж 90 лордів 75 обрано парламентськими групами пропорційно до їхнього представництва – 42 консерватори, 28 незалежних, 3 ліберальних демократи і два лейбористи; інші 15 лордів обрані самою палатою для виконання керівних функцій в палаті (9 консерваторів і по 2 представника незалежних, ліберальних демократів і лейбористів).

4. Порядок формування нижньої палати парламенту: вибори проводяться за мажоритарною системою відносною більшої частини у 659 одномандатних округах.

ГРЕЦІЯ

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент*, який складається з 300 членів.

2. Строк повноважень парламенту: 4 роки.

3. Порядок формування парламенту: *294 депутати парламенту обираються за пропорційною виборчою системою в 50 багатомандатних виборчих округах, 6 депутатів – за мажоритарною виборчою системою відносною більшої частини в 6 невеликих одномандатних виборчих округах.* У багатомандатному виборчому окрузі виборець може проголосувати за партійний список в цілому, або за кандидата у списку, або незалежного кандидата. В багатомандатному виборчому окрузі кількість отриманих партією мандатів визначається шляхом ділення кількості поданих за її список голосів на квоту Друпа. Отримані партією мандати розподіляються між висунутими нею кандидатами з урахуванням наданих виборцями преференцій. Місця між кандидатами, які не отримали преференцій, розподіляються в порядку черговості, визначеної у списку. При цьому партії, які в загальнонаціональному

масштабі одержали менше 3% голосів виборців на свою підтримку, не допускаються до участі в розподілі мандатів. У результаті першого перерозподілу мандатів частина місць в парламенті залишається вакантною. Ці місця розподіляються на регіональному рівні у 13 регіонах, кожен з яких включає 2–8 багатомандатних округів. Для цього вираховується «регіональна» квота Т.Хера, кількість отриманих партією голосів в округах регіону ділиться на цю квоту, і від отриманого результату віднімається кількість мандатів, які отримала партія за результатами першого перерозподілу. В межах отриманої різниці мандати надаються тим кандидатам від партії, які одержали на свою підтримку більше преференцій в округах регіону. Після цього етапу перерозподілу існує висока імовірність того, що частина місць в парламенті все ще залишатиметься вакантною. Ці місця розподіляються таким чином: партія, яка в загальнонаціональному масштабі отримала найбільшу кількість голосів виборців на свою підтримку, одержує по одному додатковому мандату в усіх багатомандатних виборчих округах, де за неї було подано найбільше голосів (мандат отримує кандидат від цієї партії, який отримав більше преференцій або розташований у списку під нижчим порядковим номером). Мандати, що залишилися після цього перерозподілу, розподіляються між іншими партіями пропорційно до кількості отриманих ними в загальнонаціональному масштабі голосів. Для цього кількість голосів, отриманих такими партіями в загальнонаціональному масштабі ділиться на квоту Т.Хера, і в межах залишку мандатів кожна партія отримує кількість місць, яка максимально наближається до отриманого числа. Для розподілу 12 «національних місць» в парламенті (кожна партія висуває не лише список кандидатів в багатомандатному виборчому окрузі, але і закритий загальнонаціональний список) кількість голосів, отриманих кожною партією в усіх багатомандатних округах сумується і ділиться на квоту Т.Хера. Кандидати від партії отримують мандати в порядку черговості, визначеної списком. Якщо після такого розподілу серед 12 «загальнонаціональних» мандатів залишаються нерозподілені мандати, останні розподіляються на основі методу д'Онда.

ДАНІЯ

- 1. Склад парламенту:** *однопалатний парламент – Фолькетинг (179 членів).*
- 2. Строк повноважень парламенту:** 4 роки.
- 3. Порядок формування парламенту:** *вибори 175 членів Фолькетингу здійснюються за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 17 багатомандатних виборчих округах та дворівневим розподілом місць (на рівні округів розподіляється 135 мандатів, решта мандатів відноситься до «компенсаційних» і розподіляється на загальнонаціональному рівні), вибори 4 членів Фолькетингу проводяться у багатомандатних округах, межі яких збігаються з межами Гренландії та Фарерських островів (по 2 мандати на кожний округ). Кожен суб'єкт висування кандидатів може висунути один з двох списків кандидатів – «жорсткий», з вказівкою бажаного для нього порядку проходження кандидатів від партії в парламент, та список без нумерації кандидатів (equal footing) – якщо суб'єкт висування кандидатів бажає дозволити виборцям змінювати визначений партією порядок проходження кандидатів. Виборець має один голос, який може віддати на підтримку або партії в цілому, або на підтримку конкретного кандидата від партії (в останньому випадку голос на підтримку кандидата вважається голосом на підтримку партії в цілому). Розподіл мандатів між партіями в багатомандатному виборчому окрузі здійснюється на основі модифікованого метода Сен-Лаю.*

Всього в багатомандатних виборчих округах розподіляється 135 мандатів. Після того, як мандати розподілено на рівні округів, проводиться розподіл «компенсаційних» мандатів на загальнодержавному рівні. До участі у розподілі «компенсаційних» мандатів допускаються лише ті партії, які відповідають одній з 3 умов: 1) отримали принаймні одне місце за результатами голосування в одному з багатомандатних округів; 2) отримали в межах двох з 3 виборчих регіонах кількість голосів, яка дорівнює кількості голосів, яку треба отримати в окрузі для того, щоб здобути одне місце в парламенті; або 3) отримали в загальнонаціональному масштабі на свою підтримку не менше 2% голосів виборців. Потім кількість голосів, отриманих цими партіями, сумується і ділиться на 175 (визначається квота Т.Хера), а кількість голосів, відданих за партію на загальнонаціональному рівні, ділиться на цю квоту. Різниця між отриманим числом і кількістю місць, які одержала партія в багатомандатних округах, дорівнює кількості «компенсаційних» мандатів, які віддаються партії. Після цього визначається, в яких саме з 3 виборчих регіонів (Копенгаген, Фарерські острови, Ютландія) партії отримують «компенсаційні» мандати – спочатку сумуються голоси, отримані партією в округах регіону, потім з цього числа вираховується кількість голосів, використана для отримання місць в округах регіону. Отримані кожною партією залишки послідовно діляться на 3,5,7,9 і т.д. (метод Сен-Лагю), і результати ділення визначають, в яких саме регіонах і в якій кількості партії здобувають «компенсаційні» мандати. Після цього в межах кожного регіону визначається, в яких саме багатомандатних округах партія отримує «компенсаційні» мандати. Механізм повністю аналогічний механізму розподілу «компенсаційних» мандатів між регіонами, щоправда залишки діляться не за методом Сен-Лагю, а за Датським методом – на 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19 і т.д. Останнім етапом перерозподілу є визначення конкретних кандидатів від партії, які отримують місця (у тому числі «компенсаційні» мандати) у багатомандатному виборчому окрузі. Механізм цього розподілу залежить від того, який саме з двох видів списків висунула партія – якщо партія висувала «гнучкий» список без вказівки партійних уподобань черговості проходження кандидатів, то мандати між кандидатами від партії розподіляються з урахуванням кількості отриманих кожним з цих кандидатів голосів на свою підтримку. Якщо партія висувала «жорсткий» список, то для списку вираховується квота Друпа, і кожен кандидат, який отримав на свою підтримку кількість голосів, що перевищує цю квоту, вважається обраним. Інші місця між кандидатами у «жорсткому» списку розподіляються в черговості, визначеній партією.

ЕСТОНІЯ

- 1. Склад парламенту:** *однопалатний парламент – Піірікогу (101 член).*
- 2. Строк повноважень парламенту:** 4 роки.
- 3. Порядок формування парламенту:** *вибори проводяться за пропорційною виборчою системою у 12 багатомандатних виборчих округах (кількість мандатів, яка розподіляється в окрузі, визначається шляхом ділення кількості виборців, зареєстрованих у виборчому окрузі, на кількість зареєстрованих в Естонії виборців та множенням отриманої частки на загальну кількість мандатів – 101). Кожен виборець має один голос і може підтримати лише одного кандидата у списку партії. Розподіл місць у парламенті здійснюється у декілька етапів. Спочатку для кожного округу вираховується квота Т. Хера (кількість дійсних голосів виборців округу ділиться на кількість мандатів, які розподіляються в окрузі). Всі кандидати, які отримали на свою підтримку кількість голосів, яка дорівнює квоті або перевищує її,*

вважаються обраними. Після цього визначаються партії, які в загальнонаціональному масштабі подолали 5% виборчий бар'єр, і висунуті такими партіями кандидати у кожному виборчому окрузі розміщуються за кількістю отриманих кожним з таких кандидатів преференцій. Голоси, подані за кандидатів від партії в окрузі, сумуються і діляться на квоту Т. Хера, визначену для округу, – визначається кількість мандатів, яку партія отримає у відповідному окрузі. Якщо за результатами такого ділення є залишок, який складає 75% квоти, партія отримує додатковий мандат. Мандати надаються всім кандидатам від партії в окрузі, які отримали на свою підтримку 10% або більше від квоти, визначеної для округу. Решта партійних мандатів та нерозподілені мандати відносяться до «компенсаційних» і підлягають розподілу на загальнонаціональному рівні між партіями, які подолали 5% виборчий бар'єр, на основі методу д'Ондта. При цьому кількість голосів партії перед діленням на дільники д'Ондта зменшується на кількість голосів тих кандидатів, які отримали від 100% до 10% і більше квоти (тобто отримали мандати). Компенсаційні мандати отримують кандидати від партій, які у відповідних багатомандатних виборчих округах отримали на свою підтримку кількість голосів, яка дорівнює 5% і більше від виборчої квоти, після цього компенсаційні мандати розподіляються між тими кандидатами, які здобули на свою підтримку у багатомандатних округах найбільші частки квоти (процес здійснюється до остаточного розподілу мандатів між кандидатами від партій).

ІРЛАНДІЯ

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*, нижня палата – Палата представників, Dail Eireann (166 членів), верхня палата – Сенат (60 членів).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** 5 років.
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** 11 членів палати призначаються Прем'єр-міністром, 6 обираються університетами Ірландії за системою єдиного голосу, що передається, 43 члени Сенату обираються шляхом непрямих виборів виборщиками, висунутими об'єднаннями громадян та професійними асоціаціями (культурними і освітніми, сільськогосподарськими, промисловими, комерційними, адміністративними) також за системою єдиного голосу, що передається.
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** вибори проводяться у 42 багатомандатних виборчих округах (у кожному розподіляється від 3 до 5 мандатів) за системою єдиного голосу, що передається.

ІСПАНІЯ

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*; нижня палата – Конгрес депутатів (350 членів); верхня палата – Сенат (змінний склад, 259 сенаторів).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** строк повноважень обох палат парламенту складає 5 років.
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** 208 сенаторів обираються шляхом прямих виборів у 52 багатомандатних виборчих округах та 7 одномандатних виборчих округах, 51 сенатор обирається шляхом непрямих виборів законодавчими зборами автономій.
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** *348 членів палати обираються за пропорційною виборчою системою з голосуванням за закриті*

списки кандидатів у 50 багатомандатних виборчих округах, 2 члени палати обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами округів Сеута та Мелілья. Кожен виборець має один голос, який може віддати на підтримку одного списку кандидатів. До участі у розподілі мандатів не допускаються партії, які отримали менше 3% голосів виборців на свою підтримку. Розподіл мандатів між партіями здійснюється на основі методу д'Ондта. Місця між кандидатами від партії розподіляються в порядку черговості, визначеної партією.

ІТАЛІЯ

1. Склад парламенту: *двопалатний парламент; нижня палата – Палата депутатів (630 членів), верхня палата – Сенат Республіки (315 членів).*

2. Строк повноважень палат парламенту: *строк повноважень обох палат парламенту складає 5 років.*

3. Порядок формування верхньої палати парламенту: *вибори до Сенату проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням за закриті списки партій і блоків у 20 національних багатомандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами 20 регіонів Італії і в яких розподіляється 309 мандатів, та 4 закордонних виборчих округах, в яких розподіляється 6 мандатів. На відміну від виборів нижньої палати парламенту, на виборах до Сенату виборчі бар'єри встановлено не на загальнонаціональному, а на регіональному рівні: партії і блоки, які в багатомандатних округах отримали менше відповідно 8% та 20% голосів виборців, не допускаються до участі у розподілі мандатів. Місця між партіями – членами блоку розподіляються пропорційно до кількості отриманих голосів виборців за квотою Т.Хера і методом найбільших залишків, до участі у цьому розподілі допускаються партії – члени блоку, які отримали на свою підтримку не менше 3% голосів виборців. Якщо блок не долає 20% бар'єр, однак партія, яка входить до його складу, отримує на свою підтримку понад 8% голосів виборців, така партія допускається до участі у розподілі депутатських мандатів. На регіональному рівні встановлено бонуси для найбільших партій і блоків – ті суб'єкти виборчого процесу, які отримали на свою підтримку більше 50%, але менше 55 % голосів у багатомандатному окрузі, отримують 55 % мандатів, які розподіляються у відповідному окрузі.*

4. Порядок формування нижньої палати парламенту: *у грудні 2005 року парламентом Італії було прийнято Закон, який суттєво змінив виборчу систему, яка застосовувалась для формування нижньої і верхньої палат парламенту з 1993 року. У відповідності до цього закону вибори до нижньої палати парламенту у квітні 2006 року проводились за пропорційною виборчою системою з голосуванням за закриті списки партій і блоків у 26 багатомандатних національних виборчих округах, в яких обирається 618 депутатів, та 4 закордонних багатомандатних виборчих округах, межі яких збігалися з Європою, Північною Америкою, Південною Америкою та рештою земної кулі і в яких розподіляється 12 мандатів. Для визначення кількості місць, які отримує партія (блок), кількість отриманих партією голосів ділиться на квоту Т. Хера, нерозподілені мандати розподіляються за методом найбільших залишків. До участі у розподілі мандатів допускаються лише ті партії і блоки, які на загальнонаціональному рівні подолали виборчі бар'єри (4% для партій і 10% для блоків). Місця між партіями, що входять до складу блоку, також розподіляються за квотою Т. Хера і методом найбільших залишків. Якщо партія, яка входить до складу блоку, отримує менше 2% голосів*

виборців на свою підтримку у загальнонаціональному масштабі, така партія не бере участі у розподілі мандатів, які отримує блок. Разом з тим з-поміж партій-аутсайдерів виборчих перегонів визначається та, яка отримала найбільше голосів, і ця партія, як виняток, має бути допущена до участі у розподілі мандатів між учасниками блоку. Якщо блок на загальнонаціональному рівні отримав підтримку менше ніж 10% виборців (тобто не подолав виборчий бар'єр), однак партія, яка входила до складу такого блоку, отримала на свою підтримку 4% і більше голосів виборців, така партія бере участь у розподілі депутатських мандатів. У 2005 році в Італії було відновлено норму виборчого законодавства 1950-х років, у відповідності до якої для найбільшої партії або коаліції встановлено «бонус» – якщо партія або коаліція отримує абсолютну більшість голосів виборців, але менше, ніж 55%, така партія отримує 55% мандатів (340 місць).

КІПР

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент* – Палата представників (59 членів – на поточний момент, у відповідності до Закону 1985 року склад парламенту було збільшено до 80 членів, з яких 56 мали обиратися греками-кіпріотами, 24 – турками-кіпріотами. Однак місця, відведені представникам турків-кіпріотів, залишаються вакантними).

2. Строк повноважень парламенту: 5 років.

3. Порядок формування парламенту: *56 членів парламенту обираються за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 6 багатомандатних виборчих округах*, 3 члени парламенту представляють громади християн-маронітів, католиків і вірмен (з правом дорадчого голосу). Виборці мають по одному голосу на кожні 4 мандати, які розподіляються в окрузі, і можуть віддати їх представникам лише одного списку кандидатів. Для визначення кількості мандатів, які партія отримує в окрузі, кількість голосів, поданих за неї, ділиться на квоту Т.Хера. Нерозподілені мандати отримують партії, які за результатами ділення поданих за них голосів на виборчу квоту отримали принаймні одне місце в окрузі, або були підтримані в загальнонаціональному масштабі не менше, ніж 1,8% дійсних голосів і не менше ніж 3,6% голосів виборців, що взяли участь у голосуванні. До участі у розподілі нерозподілених мандатів допускаються також блоки, які отримали в одному з округів принаймні один мандат, або були підтримані у загальнонаціональному масштабі не менше ніж 10% дійсних голосів виборців і не менше ніж 20% голосів виборців, що взяли участь у голосуванні. Мандати між кандидатами у списку розподіляються з урахуванням кількості отриманих ними преференцій виборців.

ЛАТВІЯ

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент* – Сейм (100 членів).

2. Строк повноважень парламенту: 4 роки.

3. Порядок формування парламенту: *вибори проводяться за пропорційною виборчою системою у 5 багатомандатних виборчих округах*, в яких розподіляється від 14 до 28 мандатів. Виборець може проголосувати за список партії в цілому (вклавши у пакет для бюлетенів бюлетень із списком кандидатів від тієї партії, яку він підтримує); крім того, надати перевагу одному з кандидатів у цьому списку або проголосувати проти кандидата у цьому списку, викресливши його ім'я і прізвище з бюлетеня. Розподіл мандатів між партіями здійснюється за методом

Сен-Лагю – шляхом ділення кількості голосів, поданих за партію на непарні числа 1, 3, 5, 7, 9 і т.д. До участі у розподілі мандатів допускаються лише ті партії, які у загальнонаціональному масштабі отримали на свою підтримку 5% і більше голосів виборців. Кандидат від партії, який має право на отримання мандату, визначається таким чином: до голосів за список партії в окрузі додаються його персональні голоси (преференції) і від отриманої суми віднімаються голоси проти цього кандидата. Ті кандидати, які в результаті цієї операції отримали найбільші результати, вважаються обраними.

ЛИТВА

- 1. Склад парламенту:** *однопалатний парламент – Сейм (141 член).*
- 2. Строк повноважень парламенту:** 4 роки.
- 3. Порядок формування парламенту:** *парламентські вибори у Литві проводяться за змішаною виборчою системою: 71 член парламенту обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості з голосуванням у 71 одномандатному виборчому окрузі; 70 членів парламенту обирається у єдиному загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за пропорційною системою з голосуванням за закриті списки. В одномандатних округах вибори вважаються такими, що відбулися, якщо у них взяли участь 40% і більше виборців, обраним в окрузі вважається кандидат, підтриманий більше, ніж 50% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. У разі, якщо в одномандатному окрузі жоден з кандидатів не одержав необхідної для перемоги кількості голосів на свою підтримку, проводиться другий тур голосування, до участі у якому допускаються 2 кандидати, які отримали у першому турі найбільшу кількість голосів; обраним у другому турі голосування вважається кандидат, який одержав на свою підтримку більше голосів, ніж його конкурент. У єдиному загальнодержавному виборчому окрузі розподіл мандатів між партіями здійснюється на основі методу Сен-Лагю – шляхом ділення кількості голосів, отриманих партією, на непарні числа – 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 і т.д. До участі у розподілі мандатів допускаються лише ті партії, які одержали на свою підтримку не менше 5% голосів виборців, і блоки, які одержали на свою підтримку не менше 7% голосів виборців.*

ЛЮКСЕМБУРГ

- 1. Склад парламенту:** *однопалатний парламент – Палата депутатів (60 членів).*
- 2. Строк повноважень парламенту:** 5 років.
- 3. Порядок формування парламенту:** *парламентські вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 4 багатомандатних виборчих округах. Кожен виборець має стільки голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі, і може проголосувати а) за список кандидатів від партії в цілому; б) за кандидатів з різних списків партій (одному кандидату виборець може віддати не більше 2 голосів). Для розподілу мандатів між партіями вираховується квота Друпа, яка округлюється до наступного цілого числа (навіть за умови, коли квота вже є цілим числом). Голоси, подані за окремих кандидатів від партії та за партію в цілому, сумуються і діляться на округлену квоту Друпа. Якщо після цього певна частина мандатів залишається нерозподіленою, мандати розподіляються за методом д'Ондта (кількість голосів, поданих за партію, ділиться на число, яке на одиницю більше за кількість отриманих після першого перерозподілу мандатів). Між кандидатами від партії мандати розподіляються з урахуванням кількостей отриманих ними преференцій виборців.*

МАЛЬТА

- 1. Склад парламенту:** *однопалатний парламент* – Палата представників (65 членів).
- 2. Строк повноважень парламенту:** 5 років.
- 3. Порядок формування парламенту:** вибори проводяться за системою єдиного голосу, що передається, в 13 багатомандатних виборчих округах, в яких на основі квоти Друпа розподіляється по 5 мандатів.

НІДЕРЛАНДИ

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*, верхня палата – Перша палата (75 членів), нижня палата – Друга палата (150 членів).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** 4 роки.
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** склад верхньої палати формується шляхом непрямих виборів 12 зборами провінцій (регіональними представницькими органами).
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** *вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням за списки партій і блоків у єдиному загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, який поділяється на 19 умовних виборчих округів (які використовуються суто для «прив'язки» висунутих партією кандидатів до конкретних адміністративно-територіальних одиниць). Кожен виборець має один голос і може проголосувати лише за одного кандидата від партії. Голос, поданий за кандидата, вважається голосом на підтримку партії, яка його висунула. Для визначення кількості мандатів, які отримує кожен суб'єкт висування кандидатів, кількість голосів, поданих за висунутий цим суб'єктом список, ділиться на квоту Т.Хера. Нерозподілені мандати розподіляються між партіями за методом д'Ондта. Якщо застосування цього методу все ж не дозволило розподілити всі мандати, нерозподілені мандати передаються тим суб'єктам висування кандидатів, які мають найбільші залишки невикористаних голосів.*

НІМЕЧЧИНА

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*, верхня палата – Федеральна Рада, Бундесрат (69 членів), нижня палата – Бундестаг (598 членів, з 2006 року – 614 членів, кількість місць може змінюватись залежно від кількості додаткових мандатів (Überhangmandate).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** строк повноважень нижньої палати парламенту становить 4 роки, строк повноважень верхньої палати необмежений.
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** Бундесрат формується урядами земель, кожна з яких представлена у верхній палаті парламенту 5 – 6 членами Бундесрату.
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** вибори проводяться за *змішаною виборчою системою: 299 членів Бундестагу обирається за мажоритарною системою відносної більшості у одномандатних виборчих округах, 299 членів – за пропорційною виборчою системою з голосуванням за закриті списки у 16 багатомандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами земель. Кожен виборець має два голоси і голосує за кандидата в одномандатному окрузі та список партії у відповідному багатомандатному окрузі. Визначення кількості*

мандатів які отримує кожна партія, здійснюється у два етапи: 1) вираховується кількість мандатів, які отримує кожна партія у загальнонаціональному масштабі: кількість голосів, поданих за список від кожної партії у всіх багатомандатних округах, ділиться на кількість голосів, поданих за всі партійні списки і отриманий результат множить на кількість нерозподілених мандатів (квота Хера-Німейера); 2) від отриманого результату віднімається кількість мандатів, які кожна партія вже одержала в одномандатних округах, – отриманий результат вказує, скільки мандатів має здобути кожна партія додатково до мандатів, отриманих її кандидатами в одномандатних округах. Додаткові мандати передаються партією тим спискам, які в результаті ділення на квоту отримали найбільші залишки невикористаних голосів. За загальним правилом до участі в розподілі додаткових мандатів не допускаються партії, які не подолали 5% виборчий бар'єр. Винятки встановлено для партій, які отримали принаймні 3 мандати в округах, а також для партій, які представляють інтереси національних меншин.

ПОЛЬЩА

1. Склад парламенту: *двопалатний парламент*, верхня палата – Сенат (100 членів), нижня палата – Сейм (460 членів).

2. Строк повноважень палат парламенту: строк повноважень обох палат парламенту становить 4 роки.

3. Порядок формування верхньої палати парламенту: *вибори проводяться за мажоритарною системою відносної більшості у багатомандатних виборчих округах, у кожному з яких розподіляється від 2 до 4 мандатів.* Кожне воєводство представлено у верхній палаті польського парламенту визначеною законом кількістю сенаторів – від 3 (Любуське, Опольське, Подляське, Швентокжизьке воєводства) до 13 сенаторів (Мазовецьке воєводство). Кожен виборець має стільки голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі і може голосувати за кандидатів з різних списків (при цьому одному кандидату він може віддати не більше одного голосу). Обраними вважаються кандидати, які отримали на свою підтримку найбільшу кількість голосів в окрузі.

4. Порядок формування нижньої палати парламенту: вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 41 багатомандатному виборчому окрузі, в кожному з яких розподіляється від 7 до 19 мандатів. Кожен виборець має один голос і може проголосувати за одного кандидата у списку. Голос на підтримку кандидата вважається голосом на підтримку суб'єкта його висунення. Мандати між партіями розподіляються за методом д'Ондта. До участі у розподілі мандатів допускаються лише ті партії, які на загальнонаціональному рівні отримали 3% і більше дійсних голосів виборців на свою підтримку (для блоків величина виборчого бар'єру складає 5%). Розподіл мандатів між кандидатами від партії здійснюється на основі отриманих ними преференцій виборців

ПОРТУГАЛІЯ

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент* – Збори Республіки (230 членів).

2. Строк повноважень парламенту: строк повноважень парламенту становить 4 р.

3. Порядок формування парламенту: *вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням за закриті списки кандидатів у 22 багатомандатних виборчих округах.* Розподіл мандатів між партіями здійснюється на основі методу д'Ондта, мандати між кандидатами розподіляються в порядку черговості, визначеної списком .

СЛОВАЧЧИНА

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент* – Національна Рада (150 членів).

2. Строк повноважень парламенту: 4 роки.

3. Порядок формування парламенту: вибори проводяться за пропорційною системою з голосуванням у єдиному загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі. Кожен виборець має один голос і може проголосувати лише за один список кандидатів, надавши при цьому переваги не більше, ніж 4 кандидатам у цьому списку. До участі у розподілі мандатів допускаються ті партії і коаліції, які отримали на свою підтримку не менше 5% голосів виборців. Голоси кожної партії і блоку, які подолали виборчий бар'єр, сумуються і діляться на квоту Хогенбах-Бішофа (загальна кількість голосів, поділена на кількість мандатів, плюс один мандат – 151), округлену до цілого числа. Результат поділу визначає кількість мандатів, яку отримує кожен суб'єкт виборчого процесу. Нерозподілені мандати розподіляються за методом найбільших залишків. За загальним правилом між кандидатами мандати розподіляються у відповідності до черговості, визначеної списком. У той же час, якщо правом на переважне голосування скористалося більше 10% виборців, кандидати, які здобули на свою підтримку 10% голосів, поданих за партію, отримують мандати незалежно від їх черговості у списку (при цьому у випадку, якщо кількість таких кандидатів перевищує кількість мандатів, які отримує партія, розподіл мандатів здійснюється на основі отриманих кандидатами від цієї партії переваг).

СЛОВЕНІЯ

1. Склад парламенту: *двопалатний парламент*, верхня палата – Національна Рада (40 членів), нижня палата – Національні Збори (90 членів).

2. Строк повноважень палат парламенту: строк повноважень обох палат становить 4 роки.

3. Порядок формування верхньої палати парламенту: склад верхньої палати парламенту Словенії формується непрямыми виборами.

4. Порядок формування нижньої палати парламенту: *88 членів парламенту* обирається за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 8 багатомандатних виборчих округах, в кожному з яких розподіляється 11 мандатів, 2 члени парламенту обираються за мажоритарною системою відносної більшості у одномандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами компактного проживання італійської та угорської національних меншин. У багатомандатному виборчому окрузі кожен виборець має 1 голос і може проголосувати за одного кандидата у списку. До участі у розподілі мандатів не допускаються партії і блоки, які в загальнонаціональному масштабі отримали на свою підтримку менше 4% голосів виборців. Розподіл мандатів між партіями проводиться у декілька етапів: спочатку для визначення кількості мандатів, які отримує партія у багатомандатному виборчому окрузі, кількість отриманих нею на свою підтримку голосів ділиться на квоту Т.Хера. Отримане число дорівнює кількості мандатів, які отримує партія в окрузі. Розподіл цих мандатів між кандидатами від партії здійснюється на основі отриманих кожним з цих кандидатів переваг виборців. Після цього проводиться розподіл нерозподілених мандатів на загальнонаціональному рівні: 1) голоси, подані за кожен партійний список у всіх багатомандатних округах сумуються, і отримані суми діляться на дільники д'Ондта – визначається кількість мандатів, яку б отримала кожна партія, якщо б вибори проводились у єдиному

загальнодержавному багатомандатному виборчому округу; 2) партії, які за результатами проведеного поділу отримують менше 3 місць у парламенті, виключаються з переліку претендентів на нерозподілені мандати в парламенті; 3) невикористані кожною партією голоси в усіх багатомандатних округах сумуються і отримані результати діляться на дільники д'Онда від одиниці до числа, яке дорівнює кількості нерозподілених мандатів; 4) нерозподілені мандати отримують ті партії, які в результаті ділення отримали найбільші залишки; 5) отримані кожною партією нерозподілені мандати передаються в ті округи, де партія має найбільші залишки невикористаних голосів; 6) переданий в округ мандат надається тому кандидату від партії, який отримав найбільше персональних голосів на свою підтримку, але не отримав мандат за результатом першого перерозподілу.

УГОРЩИНА

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент – Національні збори (386 членів).*

2. Строк повноважень палат парламенту: 4 роки.

3. Порядок формування парламенту: *парламентські вибори проводяться за змішаною виборчою системою – 176 членів парламенту обирається у 176 одномандатних виборчих округах за мажоритарною системою абсолютної більшості, 210 членів парламенту обираються за пропорційною виборчою системою у 20 багатомандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами адміністративно-територіального поділу Угорщини і в яких розподіляється 152 мандати (решта 58 мандатів вважаються компенсаційними і розподіляються на загальнонаціональному рівні). Обраним у одномандатному виборчому окрузі вважається кандидат, який отримав на свою підтримку більше 50% голосів виборців, за умови, що участь у голосуванні взяли більше 50% зареєстрованих в окрузі виборців. Якщо у першому турі голосування взяло участь менше, ніж 50% виборців округу, проводиться другий тур голосування, до участі в якому допускаються всі кандидати, які брали участь у першому турі голосування, при цьому обраним вважається кандидат, який отримав на свою підтримку більше голосів, ніж будь-хто з його суперників, однак не менше за 25% зареєстрованих в окрузі виборців. Якщо участь у першому турі голосування взяло понад 50% виборців, однак жоден із кандидатів не отримав на свою підтримку більше 50% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, проводиться другий тур голосування, до участі в якому допускаються всі кандидати, які отримали на свою підтримку не менше 15% голосів виборців, що взяли участь у голосуванні, при цьому якщо таких кандидатів менше трьох, то до участі у другому турі голосування допускаються три кандидати, які в першому турі отримали на свою підтримку найбільшу кількість голосів. Обраним у другому турі вважається кандидат, який отримав на свою підтримку більше голосів, ніж його суперники, за умови, що ця кількість голосів не менша за 25% виборців, зареєстрованих в окрузі. Якщо у другому турі голосування взяло участь менше 25% виборців, зареєстрованих в окрузі, проводяться повторні вибори у два тури. У багатомандатному виборчому окрузі кожен виборець може проголосувати за один список кандидатів. Вибори вважаються такими, що відбулись, якщо участь у них взяло більше половини виборців, зареєстрованих в окрузі. Якщо участь у виборах взяло менше половини виборців, зареєстрованих в окрузі, проводиться другий тур голосування, при цьому вибори вважаються такими, що відбулися за умови участі в них принаймні 25% зареєстрованих в окрузі виборців. До участі у розподілі мандатів у багатоман-*

датних округах допускаються лише партії, які на загальнодержавному рівні отримали 5% і більше голосів на свою підтримку, блоки двох партій, які отримали на свою підтримку 10% і більше голосів виборців, блоки трьох і більше партій, які отримали на свою підтримку 15% і більше голосів виборців. Розподіл мандатів між партіями у багатомандатному виборчому окрузі здійснюється шляхом поділу кількості голосів виборців, поданих за список кожної партії, на квоту Друпа (сумарна кількість голосів за партію в окрузі, поділена число, яке на 1 більше за кількість мандатів, які розподіляються в окрузі). Якщо за результатами розподілу мандатів між партіями певна кількість мандатів в окрузі залишається нерозподіленою, по одному мандату в окрузі надається кожній партії, яка отримала на свою підтримку кількість голосів, яка перевищує 2/3 квоти Друпа, але менше за квоту. Після цього всі нерозподілені в багатомандатних виборчих округах мандати

ФІНЛЯНДІЯ

1. Склад парламенту: *однопалатний парламент* – Едускунта (200 членів).

2. Строк повноважень парламенту: 4 роки.

3. Порядок формування парламенту: *199 членів парламенту обираються за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 14 багатомандатних виборчих округах, в яких розподіляється від 7 до 32 мандатів, 1 член парламенту обирається за мажоритарною системою відносної більшості у одномандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються з межами провінції Аланд. У багатомандатному виборчому окрузі виборець може проголосувати лише за одного кандидата у списку партії, і цей голос також вважається голосом на підтримку партії. Розподіл мандатів здійснюється на основі методу д'Ондта (при цьому метод д'Ондта застосовується у Фінляндії нетрадиційно) у декілька етапів: 1) визначається кількість голосів, поданих на підтримку кожного суб'єкта висунування кандидатів; 2) кандидати, висунуті кожним суб'єктом виборчого процесу, розміщуються у списку відповідно до отриманих ними преференцій; 3) потім для кожного кандидата у кожному списку вираховується «порівняльний індекс» – індексом першого кандидата у створеному на основі преференцій виборців списку буде кількість голосів виборців, поданих за список; індексом другого кандидата у списку – кількість голосів виборців, поданих за список, поділена на два, індексом третього кандидата – кількість голосів виборців, подана за список, поділена на 3 і т.д. Такі індекси визначаються для всіх кандидатів у всіх списках; 4) всі кандидати від всіх списків розміщуються у новому порядку – за зменшенням величини відповідного індексу. Мандати отримують кандидати, порівняльні індекси яких є найвищими.*

ФРАНЦІЯ

1. Склад парламенту: *двопалатний парламент*, верхня палата – Сенат (321 член); нижня палата – Національні Збори (577 членів).

2. Строк повноважень палат парламенту: *строк повноважень нижньої палати становить 5 років, строк повноважень верхньої палати – 9 років.*

3. Порядок формування верхньої палати парламенту: *склад Сенату формується шляхом непрямих виборів – сенатори обираються виборщиками департаментів та Заморських територій, які обираються органами місцевого самоврядування.*

4. Порядок формування нижньої палати парламенту: *вибори до нижньої палати парламенту Франції проводяться за мажоритарною системою абсолютної більшості з голосуванням у 577 одномандатних виборчих округах (з яких 22*

утворюються в Заморських територіях і департаментах). Якщо один з кандидатів отримує більше 50% голосів виборців і більше ніж 25% зареєстрованих в окрузі виборців, такий кандидат вважається обраним. В іншому випадку проводиться повторне голосування, до участі в якому допускаються всі кандидати, які отримали на свою підтримку кількість голосів, що дорівнює або є більшою за 12,5% зареєстрованих в окрузі виборців. За результатами повторного голосування обраним вважається кандидат, який отримав на свою підтримку більше голосів, ніж будь-хто з інших кандидатів.

ЧЕХІЯ

- 1. Склад парламенту:** *двопалатний парламент*; верхня палата – Сенат (81 сенатор), нижня палата – Палата депутатів (200 членів).
- 2. Строк повноважень палат парламенту:** *строк повноважень верхньої палати складає 6 років, нижньої палати – 4 роки.*
- 3. Порядок формування верхньої палати парламенту:** *мажоритарна виборча система абсолютної більшості з голосуванням у 81 одномандатному виборчому окрузі.* Якщо жоден із кандидатів за результатами підрахунку голосів не отримав на свою підтримку більше 50% голосів виборців, проводиться повторне голосування, до участі в якому допускаються два кандидати, які отримали на свою підтримку більшість голосів. Обраним у другому турі голосування вважається кандидат, який отримав на свою підтримку більше голосів, ніж другий кандидат.
- 4. Порядок формування нижньої палати парламенту:** *вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 14 багатомандатних виборчих округах, межі яких збігаються з межами адміністративно-територіального поділу Чехії, у кожному з яких розподіляється від 5 до 25 мандатів.* Кожен виборець може підтримати лише один список кандидатів, підтримавши при цьому не більше 2 кандидатів у списку. До участі у розподілі мандатів допускаються партії, які отримали на свою підтримку не менше 5% дійсних голосів виборців, коаліції двох політичних партій, які отримали на свою підтримку не менше 10% голосів виборців, коаліції трьох політичних партій, які отримали підтримку не менше 15% голосів виборців. Розподіл мандатів між партіями здійснюється за методом д'Ондта. Розподіл мандатів між кандидатами від партій здійснюється в порядку черговості, визначеної списком, однак кандидати, які отримали на свою підтримку 7% і більше голосів, отримують мандати незалежно від місця свого розташування у списку.

ШВЕЦІЯ

- 1. Склад парламенту:** *однопалатний парламент – Риксдаг (349 членів).*
- 2. Строк повноважень парламенту:** *4 роки.*
- 3. Порядок формування парламенту:** *310 членів парламенту обираються за пропорційною виборчою системою у 29 багатомандатних виборчих округах, в кожному з яких розподіляється від 2 до 38 мандатів; 39 мандатів розподіляються за результатами розподілу «вирівнювальних» мандатів на національному рівні.* Кожен виборець може проголосувати за список кандидатів і, крім того, проголосувати за одного з кандидатів у цьому списку. До участі у розподілі мандатів не допускаються партії, які на загальнонаціональному рівні отримали підтримку менше, ніж 4% виборців, крім випадку, якщо у багатомандатному виборчому окрузі партія отримала на свою підтримку 12% і більше дійсних голосів виборців.

Розподіл місць у багатомандатних виборчих округах здійснюється за модифікованим методом Сен-Лагю – шляхом послідовного ділення кількості отриманих партіями в окрузі голосів на 1,4; 3; 5; 7; 9; 11; 13; 15 і т.д. Після цього голоси, подані за список в усіх багатомандатних виборчих округах, сумуються для того, щоб визначити, яку кількість мандатів отримала б кожна партія у випадку, якщо б вибори проводились у єдиному загальнодержавному багатомандатному окрузі. Різниця між цією кількістю та кількістю вже отриманих партією мандатів показує, скільки мандатів з числа «вирівнювальних» 39 мандатів отримує кожна партія. Розподіл вирівнювальних мандатів між округами здійснюється за методом найбільших залишків – додаткові мандати передаються тим округам, де від ділення партійних голосів на модифіковані дільники Сен-Лагю залишились найбільші залишки. В результаті описаних операцій перерозподілу визначається кількість мандатів, яку кожна партія отримує у багатомандатному виборчому окрузі. Розподіл мандатів між кандидатами здійснюється відповідно до отриманих кожним з них преференцій виборців – доти, доки мандати не отримають всі кандидати, які отримали на свою підтримку 8% і більше голосів виборців в окрузі, після чого кандидати отримують мандати в порядку черговості, визначеної партійним списком (тобто, шведська виборча система поєднує риси голосування за закриті і напівзакриті списки).

2. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ДЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

Оскільки глава держави – лише один, то і для систем його обрання на посаду не характерна особлива різноманітність. З 25 держав ЄС сім (Великобританія, Бельгія, Данія, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Швеція) є спадковими монархіями. У 9 країнах (Греція, Естонія, Італія, Латвія, Мальта, Німеччина, Словаччина, Угорщина, Чехія), в яких ключові повноваження у сфері виконавчої влади здійснює не президент, а глава уряду, президент обирається непрямыми виборами – або парламентом, або спеціальними законодавчими зборами, які включають представників суб'єктів федерації чи органів регіонального самоврядування. Щоправда, винятком з цього переліку є Мальта – типова президентська республіка, в якій виконавча влада здійснюється президентом. Виборці Ірландії обирають главу держави за системою єдиного голосу, що передається (ця система застосовуються в Ірландії на всіх виборах). У 7 країнах глава держави обирається прямими виборами за мажоритарною системою абсолютної більшості у загальнодержавному виборчому окрузі. Більш детально порядок обрання президентів на посаду розкрито у Таблиці 2.

Таблиця 2.

Виборчі системи для президентських виборів в країнах ЄС

Країна	Спосіб обрання Президента (прямі/непрямі вибори)	Система, за якою обирається Президент
Австрія	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на 6 років

Країна	Спосіб обрання Президента (прямі/непрямі вибори)	Система, за якою обирається Президент
Бельгія	монархія	—
Велико-британія	монархія	—
Греція	непрямі вибори	Президент обирається 2/3 від складу парламенту на 5-річний строк
Данія	монархія	—
Естонія	непрямі вибори	Президент обирається 2/3 від складу парламенту на 5-річний строк
Ірландія	прямі вибори	Президент обирається за системою єдиного голосу, що передається, строком на 7 років
Іспанія	монархія	—
Італія	непрямі вибори	Президент обирається строком на 7 років на спільній сесії палат парламенту й представників регіональних рад 2/3 голосів
Кіпр	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості у два тури
Латвія	непрямі вибори	Президент обирається строком на 4 роки парламентом абсолютною більшістю голосів від його складу. Переобрання допускається лише один раз
Литва	прямі вибори	Президент обирається строком на 5 років за мажоритарною системою абсолютної більшості у два тури
Люксембург	монархія	—
Мальта	непрямі вибори	Президент обирається парламентом більшістю голосів від його складу строком на 5 років
Нідерланди	монархія	—
Німеччина	непрямі вибори	Президент обирається Федеральними Зборами, які складаються з членів Бундестагу та представників ландтагів, строком на 5 років
Польща	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на 5 років
Португалія	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на 5 років

Країна	Спосіб обрання Президента (прямі/непрямі вибори)	Система, за якою обирається Президент
Словаччина	непрямі вибори	Президент обирається парламентом – Національною Радою – 3/5 голосів від її складу строком на 5 років
Словенія	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на 5 років
Угорщина	непрямі вибори	Президент обирається на посаду парламентом 2/3 від його складу строком на 5 років
Фінляндія	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на 6 років
Франція	прямі вибори	Президент обирається за мажоритарною системою абсолютної більшості строком на 5 років
Чехія	непрямі вибори	Президент обирається на посаду на спільному засіданні палат парламенту строком на 5 років
Швеція	монархія	—

3. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Як і на парламентських виборах, для формування представницьких органів місцевого самоврядування у більшості країн Європейського Союзу використовуються різні варіанти пропорційних виборчих систем. При цьому за загальним правилом там, де кількість мандатів, що підлягають розподілу, дозволяє застосувати ту ж систему виборів, що і на парламентських виборах, застосовується дещо модифікована (з урахуванням «місцевої» специфіки) парламентська виборча система. Так, у більшості земель Німеччини використовується змішана виборча система, в Ірландії і Мальті – система єдиного голосу, що передається; в Австрії, Бельгії, Данії, Естонії, Іспанії, Латвії, Нідерландах, Португалії, Словенії, Фінляндії, Чехії, Швеції – пропорційні виборчі системи, аналогічні тим, за якими формуються парламенти.

Винятком із цього правила є 8 країн – Великобританія (вибори до регіональних представницьких органів в Північній Ірландії, Шотландії та Уельсі проводяться за системою єдиного голосу, що передається, і змішаною виборчою системою); окремі землі Німеччини, де використовується пропорційна виборча система; Греція; Італія; Литва (застосовується не змішана, а пропорційна система), Польща (окремі вибори проводяться за тією ж системою, що і вибори до Сенату, інші – за пропорційною системою); Словаччина; Франція (ради департаментів обираються за змішаною системою).

Дослідження досвіду застосування виборчих систем на місцевих виборах дозволяє зробити ще один важливий висновок: тип застосовуваної на місцевих виборах виборчої системи у багатьох країнах визначається кількістю виборців, зареєстрованих в межах відповідної території. Цей підхід застосовується в Греції (в комунах з кількістю виборців до 5000 застосовується одна система виборів; в більших комунах – інша), Іспанія (в громадах, представлених 250 виборцями, вибори проводяться за мажоритарною системою відносної більшості, у більших громадах – за пропорційною системою), Італія (15 000 виборців), Люксембург (3 000 виборців), Польща (20 000 виборців), Словенія (ради, в яких кількість членів менша 12, застосовується мажоритарна система відносної більшості, в радах з більшою кількістю членів – пропорційна система); Угорщина (10 000 виборців), Франція (3 500 виборців).

Важливою особливістю виборчих систем, які застосовуються на місцевих виборах в країнах ЄС, є їхня персоніфікованість, яка забезпечується тими ж засобами, що і персоніфікація виборчих систем для парламентських виборів – через мажоритарні вибори в одномандатних або багатомандатних виборчих округах, преференційне голосування тощо. Так, преференційне голосування застосовується в Австрії (на відміну від парламентських виборів, де виборці голосують за закриті списки), Бельгії, Данії, Естонії, Латвії, Люксембурзі, Нідерландах, Словенії, Чехії, Швеції. У Великобританії, Ірландії, Мальті, Греції, Німеччині, Угорщині персоніфікація виборів забезпечується застосуванням мажоритарної системи відносної більшості, змішаної виборчої системи і системи єдиного голосу, що передається. В тих країнах, де виборці голосують за закриті списки кандидатів, вибори персоніфікуються за рахунок помірної величини округу (у більшості випадків закриті партійні списки включають 20 – 30, а не 120 кандидатів).

Аналіз механізму розподілу мандатів між партіями на місцевих виборах в ЄС дозволяє стверджувати, що відповідні механізми спрямовані на підтримку найбільш потужних партій і «відсіювання» дрібних. Це досягається застосуванням мажоритарної виборчої системи відносної більшості та системи єдиного голосу, що передається; розподілом мандатів на основі метода д'Ондта (Австрія, Великобританія, Данія, Естонія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Словенія, Фінляндія, Чехія), дільників Імперіалі (Бельгія), виборчих бар'єрів (вибори до ландтагів в ряді земель Німеччини – 3-5%, в Латвії – 5% (вибори міської ради Риги), Литві – 5%, Польщі – 5%, Франції – 5%, Чехії – 5%); встановленням додаткових «мандатних» бонусів для партій, які одержали високий рівень підтримки виборців (Греція, Італія, Франція).

Що ж стосується виборів мерів у країнах ЄС, то варто відзначити такі особливості їх обрання: у 17 країнах ЄС мери обираються непрямыми виборами, у 8 інших – безпосередньо виборцями. У більшості країн з прямими виборами мерів ці вибори проводяться за мажоритарною системою абсолютної більшості і лише у 4 з 25 країн – за мажоритарною системою відносної більшості.

Більш детально виборчі системи для місцевих виборів у 24 країнах ЄС⁵ описано у Таблицях 3 і 4.

Таблиця 3.

Виборчі системи для місцевих виборів в країнах ЄС

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
АВСТРІЯ	
<p>Базовий рівень: муніципальні ради: 7-100 (100 у Відні).</p> <p>Регіональний рівень: Ландтаги (36–65)</p>	<p><i>Вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням за виборчі списки в одному (в невеликих муніципалітетах) або декількох (великі муніципалітети та ландтаги) багатомандатних округах. В одних землях голосування здійснюється за закриті списки, в інших – за напіввідкриті (виборець має один голос і може підтримати список в цілому або надати перевагу окремому кандидату у цьому списку). Кількість отриманих партією місць визначається шляхом ділення голосів, поданих за її список на квоту Т. Хера, нерозподілені місця розподіляються за методом д'Ондта. Місця між кандидатами у списку розподіляються залежно від того, яка система голосування застосовувалась – або в черговості, визначеній партією, або з урахуванням преференцій виборців.</i></p>
БЕЛЬГІЯ	
<p>Базовий рівень: муніципальні ради.</p> <p>Регіональний рівень: ради провінцій 7–55</p>	<p><i>На всіх місцевих виборах застосовується пропорційна виборча система з голосуванням за виборчі списки в одному (вибори до муніципальних рад, окружної ради Брюсселя) або декількох (ради провінцій, Парламент Фландрії, Регіональна Рада Валлонії) багатомандатних округах. Кожен виборець має один голос і може підтримати список або окремого кандидата у списку. Кількість отриманих партією місць визначається діленням поданих за неї голосів на квоту Т. Хера (на виборах до муніципальних рад застосовуються дільники Імперіалі), розподіл місць між кандидатами визначається з урахуванням преференцій виборців.</i></p>
ВЕЛИКОБРИТАНІЯ	
<p>Базовий рівень: ради графств, округів, містечок,</p> <p>Проміжний рівень: ради графств – лише в Англії і лише там, де на базовому рівні створено окружні ради</p>	<p>1) На базовому та проміжному рівнях застосовується мажоритарна виборча система відносної більшості з голосуванням за кандидатів в одномандатних або багатомандатних округах. У багатомандатному окрузі кількість наданих виборцю голосів дорівнює кількості мандатів, за кожного кандидата можна віддати лише один голос.</p>

⁵ До переліку досліджених країн не входить лише Кіпр, оскільки виборче законодавство цієї країни доступне виключно грецькою мовою.

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
<p>Регіональний рівень: Муніципалітет Великого Лондона (25 членів), Національні збори Уельсу (60 членів), Північної Ірландії (108 членів), Парламент Шотландії (129 членів)</p>	<p>2) На виборах до Зборів Північної Ірландії застосовується система єдиного голосу, що передається, для визначення кандидатів-переможців застосовується квота Друпа, округлена до цілого числа.</p> <p>3) На виборах до Національних зборів Уельсу, Асамблеї Великого Лондона та Парламенту Шотландії – змішана виборча система – виборець має два голоси – по одному для голосування в одномандатному та багатомандатному окрузі за виборчий список. В одномандатних округах застосовується мажоритарна виборча система відносної більшості, в багатомандатному – пропорційна виборча система з голосуванням за списки, нерозподілені місця між партіями в багатомандатному окрузі розподіляються за методом д'Онда.</p>
ГРЕЦІЯ	
<p>Базовий рівень: ради комун: 7–11 членів; ради муніципалітетів: 11–41 член</p> <p>Проміжний рівень: ради префектур: 21–37 членів</p>	<p>1) на виборах в комунах з кількістю виборців до 5000 застосовується мажоритарна виборча система відносної більшості з елементами пропорційності – кандидати, список яких одержав відносну більшість голосів виборців, отримує 3/5 місць в раді, решта розподіляється між іншими суб'єктами виборчого процесу пропорційно до кількості отриманих голосів.</p> <p>2) на виборах в комунах з кількістю виборців понад 5000 та префектурах – застосовується мажоритарна виборча система абсолютної більшості з елементами пропорційності – кандидати списку, який отримав 50%+1 голос виборців, отримують 3/5 місць в раді, 2/5 місць розподіляється між іншими суб'єктами пропорційно до кількості поданих за них голосів. Якщо жоден список не отримав абсолютної більшості голосів у першому турі, проводиться другий тур, до участі в якому допускаються кандидати, включені до 2 списків, які отримали найбільше голосів у першому турі. 3/5 місць в раді за результатами другого туру отримує партія, список якої підтримано більшою кількістю голосів, ніж іншої. Решта місць розподіляється між кандидатами від списків пропорційно до кількості отриманих ними голосів у першому турі.</p>
ДАНІЯ	
<p>Базовий рівень: муніципальні ради: 9 – 31 член</p>	<p>Вибори до муніципальних рад та рад графств проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у єдиному багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються відповідно з межами графства та комуни.</p>

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
<p>Проміжний (регіональний) рівень: ради графств (міські ради Копенгагена та Фредеріксберга мають права муніципальної ради та ради графства)</p> <p>Регіональний рівень: Асамблеї Фарерських островів та Гренландії</p>	<p>Партії можуть висувати один з двох видів списків – або з вказівкою бажаного для партії порядку розміщення кандидатів, або список «рівноправних» кандидатів (якщо питання про те, хто стане депутатом від партії, не має для неї принципового значення). В обох випадках виборець може проголосувати або за список в цілому, або за окремого кандидата у списку; голос на підтримку кандидата одночасно вважається голосом на підтримку партії. Місця між партіями розподіляються за методом д'Ондта. Місця між кандидатами у списку розподіляються залежно від того, який список висувала партія – «закритий» чи список «рівноправних кандидатів». У другому випадку місця між кандидатами розподіляються пропорційно до кількості отриманих кожним з них голосів. У першому випадку для кожного списку вираховується квота Друпа, яка округлюється до цілого числа. Кандидати, які отримали кількість голосів, що дорівнює квоті або перевищує її, вважаються обраними. Від загальної кількості голосів партії віднімається кількість голосів, отриманих кандидатами, які вважаються обраними. Залишок голосів партії перерозподіляється між кандидатами в порядку черговості, визначеній у списку: до голосів кандидата додається така кількість голосів партії, яка необхідна для досягнення квоти Друпа, відповідний кандидат вважається обраним. Процес триває доти, доки всі голоси, подані за партію, не будуть вичерпні для забезпечення проходження до ради кандидатів в порядку черговості, визначеній у списку.</p>

ЕСТОНІЯ

<p>Муніципальні ради міських та сільських муніципалітетів: 7–31 член</p>	<p><i>На місцевих виборах застосовується пропорційна виборча система з голосуванням за кандидатів від партій та виборчих об'єднань у одному або декількох багатомандатних округах. Виборець має один голос і може проголосувати за одного кандидата у списку. Голос на підтримку кандидата вважається голосом на підтримку суб'єкта його висунання. Виборча квота визначається шляхом ділення дійсних голосів виборців на кількість мандатів в окрузі. Всі кандидати, які отримали на свою підтримку голоси у кількості, що дорівнює виборчій квоті або перевищує її, вважаються обраними. Нерозподілені мандати розподіляються між суб'єктами висунання кандидатів пропорційно до кількості поданих за них голосів. Суб'єкти висунання кандидатів, які отримали менше 5% голосів в межах муніципалітету, до участі в розподілі мандатів не допускаються. Розподіл мандатів між партіями та виборчими об'єднаннями здійснюється на основі модифікованого методу д'Ондта (діленням на 1; 2; 3; 4; і т.д.). Мандати між кандидатами розподіляються в залежності від наданих їм виборцями переваг.</i></p>
--	---

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
	У разі, якщо два кандидати від одного списку отримали на свою підтримку однакову кількість голосів, обраним вважається кандидат, який у списку посідає вищу позицію.
ІРЛАНДІЯ	
<p>Базовий рівень: містечкові ради, ради міських округів</p> <p>Проміжний рівень: ради графств та ради міських округів</p>	На всіх виборах, які проводяться в Ірландії, застосовується <i>система єдиного голосу, що передається</i> . Для визначення кандидатів, які вважаються обраними, використовується квота Друпа.
ІСПАНІЯ	
<p>Базовий рівень: муніципальні ради: 5–25 членів (зі зростанням на 1 члена на кожні 100 000 виборців)</p> <p>Проміжний рівень: ради провінцій (в Країні Басків – 51 член ради, на Канарських островах – 11 – 21 зі зростанням на кожні 100 000 виборців на 1 члена ради)</p> <p>Регіональний рівень: Законодавчі збори 17 автономних областей та 2 автономних міст: 25–135 членів</p>	<p>1) На виборах до рад муніципалітетів з кількістю виборців 100 – 250 – застосовується мажоритарна система відносної більшості. Кожен виборець має стільки ж голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі, і може голосувати за кандидатів з різних списків. Кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів, вважаються обраними.</p> <p>2) На виборах до рад муніципалітетів з кількістю виборців понад 250 до рад провінцій та регіональних рад – пропорційна виборча система з голосуванням за закриті списки партій в єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами муніципалітету, провінції, автономної області. До участі у розподілі депутатських мандатів на окремих видах виборів допускаються партії, які подолали або 3% бар'єр (ради провінцій в Країні Басків, законодавчі збори більшості Автономних областей), або 5% бар'єр (ради муніципалітетів, ради провінцій на Канарських островах, Законодавчі Збори Кастилії і Леону, Валенсії, Балеарських островів). Розподіл мандатів здійснюється за методом д'Ондта.</p>
ІТАЛІЯ	
<p>Базовий рівень: муніципальні ради (12–80 членів)</p> <p>Проміжний рівень: ради провінцій</p> <p>Регіональний рівень: регіональні ради</p>	<p>1) На виборах до муніципальних рад з кількістю виборців до 15000 – змішана виборча система, «прив'язана» до виборів мера, з голосуванням в єдиному багатомандатному виборчому окрузі за кандидатів у списках та одномандатному виборчому окрузі (на виборах мера). Партії висувають кандидатів на посаду мера та списки кандидатів до муніципальних рад. Виборець може проголосувати за одну із запропонованих кандидатур на посаду мера та, крім того, надати перевагу одному кандидату у списку партії.</p>

Органи самоврядування
та їх склад

Вибірчі системи

Голоси, подані за мера, вважаються голосами на підтримку партії, яку він представляє. Мером стає кандидат, який отримав більше голосів на свою підтримку, ніж інші кандидати. 2/3 місць в муніципальній раді отримує партія, яку представляє мер. Решта 1/3 місць розподіляється між іншими партіями пропорційно до кількості отриманих ними голосів на основі методу д'Ондта. Розподіл отриманих партіями місць між кандидатами здійснюється на основі преференцій виборців. З-поміж кандидатів, які не отримали преференцій, депутатами стають ті, хто у списках посідав вищу позицію;

2) на виборах до регіональних рад – змішана виборча система, «прив'язана до виборів» Президента регіону з голосуванням (за пропорційною складовою системи) в багатомандатних округах за списки кандидатів. Партії висувають кандидатів на посаду Президента регіону та списки кандидатів до ради регіону. Виборець може проголосувати за одну із запропонованих кандидатур на посаду Президента та, крім того, надати преференцію одному кандидату у списку партії. Голоси, подані за Президента, вважаються голосами на підтримку партії, яку він представляє. Президентом стає кандидат, який отримав більше голосів на свою підтримку, ніж інші кандидати. 20% місць в регіональній раді отримує партія, яку представляє Президент. Решта 80% місць розподіляється між партіями пропорційно до кількості отриманих ними голосів на основі квоти Т. Хера. До розподілу місць не допускаються партії, які не подолали виборчий бар'єр 3% дійсних голосів в цілому по регіону. Розподіл отриманих партіями місць між кандидатами здійснюється на основі преференцій виборців. З-поміж кандидатів, які не отримали преференцій, депутатами стають ті, хто у списках посідав вищу позицію;

3) на виборах до муніципальних рад з кількістю виборців понад 15000 – змішана виборча система в єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами муніципалітету, «прив'язана» до виборів мера. Кожному виборцю надається одна з трьох можливостей: а) проголосувати за мера і партію, яку він представляє; б) проголосувати лише за мера; в) проголосувати за мера та партію, яку він не представляє. Якщо кандидат на посаду мера отримує 50% і більше голосів на свою підтримку і партія, яку він представляє, також отримує 50% або більше голосів, така партія отримує 60% місць в регіональній раді, а решта 40% місць розподіляється між іншими партіями пропорційно до кількості набраних ними голосів. Якщо кандидат на посаду мера отримує 50% і більше голосів на свою підтримку, але партія, яку він представляє, отримує менше 50% голосів, місця в муніципальній раді розподіляються між всіма партіями, які висунули списки, пропорційно до кількості набраних ними голосів. Якщо кандидат на посаду мера отримав менше 50% голосів, проводиться повторне голосування з виборів мера.

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
	<p>Якщо у другому турі голосування він отримав 50% і більше голосів, а партії, які він не представляє, отримали під час першого туру виборів мера менше 50% голосів, партія, яку представляє мер, отримує в муніципальній раді 60% голосів, а решта місць розподіляється між іншими партіями пропорційно до кількості отриманих ними голосів. Якщо у другому турі кандидат на посаду мера отримав 50% і більше голосів, а партії, які він не представляє, під час голосування у першому турі отримали 50% і більше голосів, місця в муніципальній раді розподіляються між партіями пропорційно до набраних ними голосів. До участі у розподілі мандатів не допускаються партії, які отримали менше 3% дійсних голосів виборців. Для розподілу мандатів в муніципальній раді застосовується метод д'Ондта;</p> <p>4) на виборах до провінційних рад – змішана виборча система, «прив'язана» до виборів Президента провінції в єдиному одно- та багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами провінції. Партія висуває кандидата на посаду Президента і закритий партійний список. Виборець голосує лише за кандидата на посаду Президента, і його голос автоматично зараховується як голос на підтримку списку партії, яку представляє відповідний кандидат. Партія, яку представляє кандидат на посаду Президента провінції, підтриманий 50% і більше голосів виборців, отримує у раді провінції 60% місць. 40% місць розподіляються між іншими партіями, пропорційно до кількості голосів, поданих за висунутих ними кандидатів на посаду Президента провінції, із застосуванням дільників д'Ондта. До участі у розподілі мандатів не допускаються партії, які отримали на свою підтримку менше 3% голосів виборців.</p>

ЛАТВІЯ

<p>Базовий рівень: комунальні ради (pagastas), ради міст і містечок</p> <p>Проміжний (регіональний) рівень: окружні ради</p>	<p>На всіх виборах застосовується пропорційна виборча система з голосуванням за списки кандидатів в єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами комуни, міста, містечка, округу. Особливості голосування за цією системою полягають у наступному. Кожен виборець отримує один пакет бюлетенів, у кожному з яких міститься лише один список кандидатів з квадратами для позначення волевиявлення (тобто виборець отримує стільки ж бюлетенів для голосування, скільки списків кандидатів висунуто на виборах) та порожній пакет.</p>
--	---

Органи самоврядування та їх склад	Вибірчі системи
<p>Склад всіх рад визначається кількістю виборців, зареєстрованих у відповідній адміністративно-територіальній одиниці і становить 7–15 членів (Рига – 60 членів)</p>	<p>У порожній пакет виборець вкладає бюлетень із списком одного суб'єкта висування кандидатів, якого він підтримує.</p> <p>При цьому виборцю надається право відмітити знаком «+» того кандидата у списку, якого він підтримує найбільше, викреслити прізвище того кандидата, якого він не підтримує взагалі. Якщо виборець підтримує визначену суб'єктом висування кандидатів черговість кандидатів у списку, він може не проставляти преференції у бюлетені. До участі в розподілі мандатів на виборах до міської ради Риги не допускаються суб'єкти висування кандидатів, списки яких отримали менше 5% від кількості виборців, які взяли участь у голосуванні (ця кількість визначається встановленням кількості пакетів з бюлетенями). Кількість мандатів, які отримує кожен суб'єкт висування кандидатів, визначається за методом Сен-Лагю (шляхом поділу кількості голосів за кожен список на непарні числа - 1,3,5,7,9 і т.д.). Порядок розподілу мандатів між кандидатами з одного списку визначається преференціями виборців – до кількості голосів, отриманих списком в цілому, додаються голоси за відповідного кандидата і від цієї суми віднімається кількість голосів виборців, які проголосували проти нього (викреслили зі списку). Якщо в результаті підрахунку два кандидати з одного списку отримують рівну кількість голосів, депутатом стає той, хто посідає у списку вищу позицію.</p>

ЛИТВА

<p>Місцеві ради: 21–51 член</p>	<p>Місцеві вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у єдиному багатомандатному виборчому окрузі за закриті списки кандидатів. Виборець має один голос і може проголосувати за один список. До участі у розподілі мандатів допускаються суб'єкти висування кандидатів, які отримали у виборчому окрузі на підтримку висунутих ними списків не менше 4% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Мандати розподіляються пропорційно до кількості отриманих суб'єктами висування кандидатів голосів на підтримку відповідних списків. Для визначення кількості мандатів, які отримує кожен суб'єкт висування списку, вираховується виборча квота: кількість голосів виборців в окрузі ділиться на кількість мандатів. Результат поділу кількості голосів, поданих за кожного суб'єкта висування кандидатів на виборчу квоту, визначає кількість мандатів, які отримує кожен суб'єкт висування кандидатів. Нерозподілені мандати розподіляються за методом найбільших залишків.</p>
-------------------------------------	---

ЛЮКСЕМБУРГ

Базовий рівень:

118 комун, ради
комун (7–27 членів)

Проміжний рівень:

12 кантонів, ради
кантонів

Регіональний рівень:

3 округи (Люксембург,
Дікірх, Гревенмахер), на
регіональному рівні органи
самоврядування відсутні.

1) В муніципалітетах з кількістю виборців до 3000 – система з перерозподілом місць в два етапи: кожен виборець має стільки голосів, скільки мандатів розподіляється в межах округу і може голосувати за різних кандидатів від різних списків. Кандидати, які отримали більше 50% голосів, вважаються обраними. Якщо після цього залишаються вакантні місця, кількість вакантних місць множить на два і отриманий добуток показує, скільки кандидатів має право на участь в розподілі нерозподілених місць. З цих кандидатів членами муніципальної ради стають ті, хто отримав на свою підтримку більше голосів виборців;

2) в муніципалітетах з кількістю виборців понад 3000 – пропорційна система з голосуванням за відкриті списки: виборці мають кількість голосів, яка дорівнює кількості мандатів в окрузі, і можуть віддати всі голоси на підтримку одного списку або кандидатів з різних списків (до 2 голосів за одного кандидата). Кількість голосів, отриманих кожною партією, ділиться на квоту Друпа, якщо після цього залишаються нерозподілені місця, то для розподілу місць застосовується метод д'Ондта (кількість голосів за партію ділиться на кількість отриманих партією місць плюс один). Місця в між кандидатами від партії розподіляються відповідно до преференцій.

МАЛЬТА

Базовий рівень:

68 муніципальних рад
(склад ради визначається
кількістю мешканців
муніципалітету – від 5 до 13
членів)

Проміжний**(регіональний) рівень:**

відсутній.

Всі місцеві вибори в Мальті проводяться у багатомандатних виборчих округах за *системою єдиного голосу, що передається*

НІДЕРЛАНДИ

Базовий рівень:

муніципальні ради:
7–45 членів

Регіональний рівень:

збори провінцій:
43–83 члени

Вибори до всіх представницьких органів самоврядування проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у єдиному багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються з межами відповідно муніципалітету або провінції. Виборець має один голос, який може віддати на підтримку кандидата у списку (голосування за партійний список в цілому не допускається).

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
	<p>Голос на підтримку кандидата вважається голосом на підтримку суб'єкта його висування. Для розподілу мандатів між партіями використовується квота Т.Хера, а для розподілу нерозподілених мандатів – дільники д'Ондта. В невеликих округах (19 і менше мандатів) для розподілу нерозподілених місць між партіями використовується метод найбільших залишків.</p>
<p>Базовий рівень: муніципальні ради міст та громад</p> <p>Проміжний рівень: Округні збори</p> <p>Регіональний рівень: ландтаги (51–231 член)</p>	<p style="text-align: center;">НІМЕЧЧИНА</p> <p>1) <i>На всіх місцевих і регіональних виборах в землі Саар – пропорційна виборча система з голосуванням за закриті списки партій у декількох багатомандатних округах. Розподіл мандатів здійснюється за методом д'Ондта, до участі в розподілі мандатів допускаються партії, які подолали 5% бар'єр в межах відповідно муніципалітету, округу, землі;</i></p> <p>2) <i>на виборах до муніципальних рад та окружних зборів – застосовується пропорційна або змішана виборча система з голосуванням за закриті партійні списки в одному (Баварія (муніципальні ради та окружні збори), Гессен (лише вибори до муніципальних рад)) або декількох багатомандатних округах з розподілом мандатів за квотою Хера-Німейера або за методом д'Ондта. До участі в розподілі мандатів допускаються всі партії (Нижня Саксонія, Гессен, Баден-Вюртемберг, Північний Рейн-Вестфалія, Саксонія-Анхальт), або лише ті, що подолали виборчий бар'єр – 5% (Шлезвіг-Гольштейн, Гамбург, Бремен, Саар, Мекленбург-Західна Померанія, Тюрінгія), 3% (Берлін), 3,03% (Рейнланд-Пфальц);</i></p> <p>3) <i>на виборах до ландтагів Бремена, Гамбурга – пропорційна виборча система з голосуванням за закриті партійні списки в декількох багатомандатних округах (у Бремені – двох багатомандатних округах). До участі в розподілі мандатів допускаються партії, які подолали 5% виборчий бар'єр. Розподіл мандатів на виборах до ландтагу Гамбурга здійснюється за квотою Хера-Німейера, до ландтагу Бремена – за методом Сен-Лаю (з 2003 року);</i></p> <p>4) <i>на муніципальних та окружних виборах в Північному Рейні-Вестфалії, Шлезвізі-Гольштейні, виборах до ландтагів в землях Баварія, Баден-Вюртемберг, Берлін, Бранденбург, Гессен, Нижня Саксонія, Мекленбург-Західна Померанія, Північний Рейн-Вестфалія, Рейнланд-Пфальц, Верхня Саксонія (Саксонія-Анхальт), Шлезвіг-Гольштейн, Тюрінгія – змішана вибор-</i></p>

Органи самоврядування
та їх склад

Виборчі системи

ча система з голосуванням в одномандатних та багатомандатних округах за закриті партійні списки. Можливість отримання партією додаткових місць в ландтагу за рахунок одномандатних округів (мажоритарної складової виборчої системи) поставлена в залежність від того, чи долає вона 5% в межах відповідної землі. Кожний виборець має два голоси – один в одномандатному та один в багатомандатному виборчому окрузі. Місця в усіх місцевих радах, як правило, розподіляються за квотою Хера-Німейера (в землях Баден-Вюртемберг, Нижня Саксонія, Саксонія, Шлезвіг-Гольштейн – за методом д'Ондта).

Особливості виборів в окремих землях: Баден-Вюртемберг, вибори до ландтагу –кожен виборець має один голос і може голосувати за кандидата, висунутого партією в одномандатному окрузі, місця між партіями в ландтагу розподіляються в залежності від кількості отриманих в одномандатних округах голосів (порядок розподілу мандатів за «пропорційною» складовою виборчої системи визначається результатами виборів за «мажоритарною» складовою системи). На всіх виборах в Північному Рейні-Вестфалії виборець може підтримати лише кандидата у списку, а не список в цілому, місця розподіляються між кандидатами залежно від отриманих преференцій. Аналогічна система голосування (напівзакриті списки) застосовується на виборах до ландтагу Баварії.

ПОЛЬЩА

Базовий рівень:

ради гмін

Проміжний рівень:

ради повятів, ради міст на правах повятів

Регіональний рівень:

сеймики воєводств

1) На виборах до рад гмін, де проживає менше 20 000 жителів, застосовується мажоритарна система відносної більшості з голосуванням у багатомандатному окрузі за кандидатів, включених до списків (відкриті списки). Виборець має стільки голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі, і може голосувати за кандидатів з різних списків, при цьому на підтримку кандидата може бути відданий лише 1 голос. Обраними вважаються кандидати, на підтримку яких подано найбільшу кількість голосів в окрузі. Якщо декілька кандидатів з одного списку отримали однакову кількість голосів, обраним вважається кандидат, який у списку розміщений під вищим номером. Якщо однакову кількість голосів отримали кандидати, включені до різних списків, обраним вважається кандидат, суб'єкт висування якого отримав в окрузі більше місць.

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
	<p>2) На виборах до рад гмін з кількістю виборців понад 20 000 жителів, рад міст на правах повіту, рад повітів та сеймиків воеводств застосовується пропорційна виборча система з преференційним голосуванням у багатомандатних виборчих округах. Виборець може проголосувати на підтримку одного кандидата з одного списку. Якщо виборець віддає перевагу декільком кандидатам в одному списку, то вважається, що він підтримує кандидата, який посідає у списку вищу позицію. Голос на підтримку кандидата одночасно вважається голосом на підтримку всього списку. До участі в розподілі мандатів допускаються суб'єкти висування списків, які в межах гміни, повіту, воеводства подолали виборчий бар'єр у 5% дійсних голосів. Для розподілу мандатів між суб'єктами висування списків використовується метод д'Ондта. Розподіл мандатів між кандидатами здійснюється на основі преференцій виборців.</p>
ПОРТУГАЛІЯ	
<p>Базовий рівень: комунальні зібрання: 7–19 членів</p> <p>Проміжний (регіональний) рівень: муніципальні зібрання: 4–16 членів</p> <p>Регіональний рівень: регіональні законодавчі збори Мадейри (61 член) та Азорських островів (52 члени)</p>	<p><i>На виборах до комунальних та муніципальних зібрань застосовується пропорційна виборча система з голосуванням за закриті списки партій у єдиному багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються з межами комуни та муніципалітету. Мандати між партіями розподіляються за методом д'Ондта.</i></p>
СЛОВАЧЧИНА	
<p>Муніципальні ради комун, міст, міст зі спеціальним статусом (Братислава, Кошице)</p>	<p><i>Місцеві вибори в Словаччині проводяться за мажоритарною системою відносною більшості з голосуванням у багатомандатних округах (у великих муніципалітетах мандати розподіляються в декількох багатомандатних виборчих округах) з голосуванням за відкриті списки кандидатів. Максимальна величина виборчого округу – 12 мандатів. Виборець має стільки ж голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі, і може голосувати за кандидатів з різних списків. Обраними вважаються кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів виборців на свою підтримку.</i></p>

Органи самоврядування
та їх склад

Виборчі системи

СЛОВЕНІЯ

Базовий рівень:

ради громад, obcinski svet (7–11 у найменших громадах, 36–45 у громадах з кількістю населення понад 100 000 жителів)

Проміжний (регіональний рівень): крайові ради, svet krajevni

1) До муніципальних рад з кількістю членів менше 12 вибори проводяться за мажоритарною системою відносної більшості.

2) До муніципальних рад, які мають 12 і більше членів, вибори проводяться за пропорційною системою з преференційним голосуванням за напіввідкритими списками в одному (невеликі муніципалітети) або кількох багатомандатних округах. Виборці голосують за список партії в цілому і мають право обрати із цього списку одного кандидата. У виборчих округах, які територіально збігаються з муніципалітетами, і в яких розподіляється не більше семи мандатів, розподіл мандатів здійснюється за методом д'Ондта. Якщо муніципальна рада складається більше, ніж з семи членів, то вибори до неї проводяться в кількох багатомандатних округах і в таких виборчих округах розподіл мандатів здійснюється за квотою Т. Хера. Нерозподілені мандати розподіляються за методом д'Ондта.

УГОРЩИНА

Базовий рівень:

ради комун

Проміжний (регіональний) рівень:

ради провінцій і міст з правами провінцій

1) На виборах до рад комун з кількістю виборців до 10 000 застосовується мажоритарна виборча система відносної більшості з голосуванням у єдиному багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються з межами комуни. Кожен виборець має стільки голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі. Мандати отримують кандидати, які отримали на свою підтримку більшість голосів виборців. При цьому, якщо декілька кандидатів отримали однакову кількість голосів на свою підтримку, мандат надається кандидату, визначеному жеребкуванням. У разі, якщо кількість кандидатів є меншою за кількість мандатів, які розподіляються в окрузі, проводяться повторні вибори;

2) на виборах до рад комун з кількістю виборців понад 10 000, та на виборах до районних рад м. Будапешт, міських рад міст з правами провінцій застосовується змішана виборча система: вся територія адміністративно-територіальної одиниці ділиться на одномандатні округи, в яких вибори проводяться за мажоритарною системою відносної більшості. Близько 40% мандатів відносяться до «компенсаційних» мандатів (ці мандати не розподіляються за мажоритарною складовою виборчої системи). До участі у розподілі

Органи самоврядування та їх склад	Виборчі системи
	<p>«компенсаційних» мандатів допускаються суб'єкти виборчого процесу, які висунули своїх кандидатів у 25% одномандатних округів. Голоси, подані за кандидатів від таких партій в одномандатних округах, сумуються і отримані результати діляться на 1,5; 3; 5; 7; 9 та інші непарні числа – доти, доки всі «компенсаційні» мандати не будуть розподілені між партіями. Розподіл отриманих партіями мандатів між кандидатами здійснюється у послідовності, визначеній «компенсаційним» партійним списком;</p> <p>3) на виборах до рад провінцій (крім виборів до міст з правами провінцій) застосовується пропорційна виборча система з голосуванням у двох багатомандатних виборчих округах за закриті списки. Кількість мандатів, які розподіляються в окрузі, залежить від кількості виборців, зареєстрованих на його території. Кожен виборець має один голос і може проголосувати за один список кандидатів. До участі у розподілі мандатів допускаються суб'єкти виборчого процесу, списки яких отримали на свою підтримку менше 4% голосів виборців. Розподіл мандатів між партіями здійснюється на основі модифікованого метода Сен-Лагю (голоси, подані за кожну партію, послідовно діляться на 1,5; 3; 5; 7; 9 та інші непарні числа; мандати отримують партії, які в результаті ділення отримали найбільші залишки). Розподіл мандатів між кандидатами здійснюється в порядку черговості, визначеної відповідним списком;</p> <p>4) на виборах до міської ради м. Будапешт застосовується пропорційна виборча система з голосуванням за закриті списки у єдиному багатомандатному виборчому окрузі, в якому розподіляється 66 мандатів. Розподіл місць між партіями здійснюється на основі модифікованого метода Сен-Лагю. До участі у розподілі мандатів не допускаються партії, які отримали на свою підтримку менше 4% голосів виборців.</p>
<p>Базовий рівень: 446 муніципальних рад (17–85)</p> <p>Регіональний рівень: 19 рад регіонів, Законодавчі збори Автономної провінції Аланд (30 членів)</p>	<p>ФІНЛЯНДІЯ</p> <p>На всіх виборах застосовується пропорційна виборча система з голосуванням за одного кандидата у списку партії (групи) в єдиному багатомандатному виборчому окрузі. Політичні партії (групи) висувують списки кандидатів. Кожен виборець має один голос і може підтримати лише одного кандидата в одному списку; голос за кандидата у списку вважається голосом на підтримку списку. Розподіл мандатів здійснюється із застосуванням методу д'Ондта з урахуванням преференцій виборців.</p>

ФРАНЦІЯ

Базовий рівень:

ради комун (9–23 члени – у комунах з кількістю жителів до 3500, 27–163 члени у комунах з кількістю жителів понад 3500; 73 – муніципальна рада Ліона, 101 – муніципальна рада Марселя, 163 – муніципальна рада Парижу)

Проміжний рівень:

Генеральні ради департаментів та заморських департаментів (Французька Гвіана, Гваделупа, Мартиніка, Реюньон)

Регіональний рівень:

регіональні ради та територіальні ради в 4 заморських територіях

1) до муніципальних рад в комунах з кількістю виборців до 3500 – мажоритарна система абсолютної більшості з панашажем, голосуванням в єдиному багатомандатному окрузі в два тури. Якщо партія отримує на свою підтримку абсолютну більшість голосів і більше, ніж 1/4 виборців, включених до списку виборців, – партія отримує всі місця в раді комуни, в іншому випадку – проводиться повторне голосування, участь в якому беруть 2 списки, які отримали найбільше голосів;

2) до муніципальних рад в комунах з кількістю виборців понад 3500, рад регіонів та заморських територій – змішана виборча система з голосуванням у два тури в одному або декількох (Париж – 20, Ліон – 9, Марсель – 8) багатомандатних виборчих округах за партійні списки. Якщо у першому турі партія отримує абсолютну більшість голосів, їй надається половина (в комунах) або чверть (території, департаменти) місць у відповідній раді. Решта місць – відповідно 50 та 75 відсотків – розподіляються між всіма партіями, що подолали 5% бар'єр пропорційно до кількості отриманих ними голосів, з використанням квоти Т. Хера.

Якщо жодна партія не отримала абсолютної більшості голосів на виборах, проводиться повторне голосування, до участі в якому допускаються партії, які в першому турі отримали на свою підтримку 10% голосів виборців. Партія, яка у другому турі виборів отримала більше голосів, ніж інші партії, отримує половину (в комунах) або чверть (території, департаменти) місць у відповідній раді, а решта місць (50 та 75%) розподіляється між партіями, які подолали 5% бар'єр, пропорційно до кількості отриманих ними голосів, з використанням квоти Т. Хера;

3) до рад департаментів – мажоритарна система абсолютної більшості з голосуванням в одномандатних округах (якщо в першому турі жоден кандидат не отримав більшість голосів на свою підтримку, проводиться другий тур, до участі в якому допускаються всі кандидати, які отримали на свою підтримку 10% від кількості зареєстрованих виборців).

ЧЕХІЯ

Базовий рівень: ради муніципалітетів (5–9 членів у невеликих муніципалітетах, 35–55 – у великих муніципалітетах (з кількістю мешканців понад 150 000)

Регіональний рівень: крайові ради – з 2000 року (45–65 членів)

1) муніципальні вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням в одному або у декількох багатомандатних виборчих округах. Кількість округів визначається кількістю виборців в межах відповідного муніципалітету та чисельним складом ради: у муніципалітетах з кількістю виборців до 10 000 у кожному виборчому окрузі повинно розподілятися не менше 5 мандатів, з кількістю від 10 001 до 50 000 виборців – не менше 7 мандатів; від 50 000 і більше – не менше 9 мандатів. Виборець може проголосувати лише за один список, надавши при цьому преференції кандидатам у цьому списку (кількість таких преференцій не може бути більшою за кількість мандатів, які розподіляються в окрузі). До участі у розподілі мандатів допускаються партії і блоки, які отримали на свою підтримку не менше 5% дійсних голосів виборців. Проте, якщо виборчий бар'єр пододало не більше двох суб'єктів виборчого процесу, Чеське статистичне управління має право знижувати цей бар'єр на один відсоток до тих пір, коли кількість суб'єктів виборчого процесу, які подолали виборчий бар'єр, буде більшою двох. Розподіл мандатів між партіями і блоками здійснюється за методом д'Ондта. Розподіл мандатів між кандидатами здійснюється в порядку черговості, визначеної списком, при цьому кандидати, які отримали на свою підтримку 10% і більше голосів, отримують мандати незалежно від місця їхнього розташування у списку;

2) до рад регіонів вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у декількох багатомандатних виборчих округах. Кожен виборець може проголосувати на підтримку одного списку кандидатів, підтримавши при цьому не більше 4 кандидатів. До участі у розподілі мандатів допускаються партії і блоки, які подолали 5% виборчий бар'єр. Розподіл мандатів між партіями здійснюється за модифікованим методом д'Ондта – кількість голосів, отриманих кожною партією в межах краю, послідовно ділиться на 1,42; 2; 3; 4; 5; 6; 7 і т.д. Розподіл мандатів між кандидатами від однієї партії здійснюється в порядку черговості, визначеної списком, однак кандидати, які отримали на свою підтримку 10% голосів партії, мають право на отримання мандату незалежно від визначеної списком черговості. Проте, якщо кандидатів, підтриманих 10% голосів виборців, відданих за партію, виявиться більше, ніж відведених партії мандатів, розподіл мандатів між кандидатами проводиться на основі преференцій – ті кандидати, які отримали більше преференцій, отримують мандати, а далі розподіл мандатів здійснюється в порядку черговості, визначеної списком.

Органи самоврядування
та їх склад

Виборчі системи

ШВЕЦІЯ

Базовий рівень:Ради муніципалітетів
(31 – 101 член)**Регіональний рівень:**Ради графств
(Landstingsfullmaktige)

На всіх місцевих виборах застосовується пропорційна виборча система з голосуванням у єдиному багатомандатному (невеликі комуни) та в багатомандатних виборчих округах з голосуванням за напівзакриті списки (виборець може надавати преференцію кандидату у списку) і 3% бар'єром на виборах до рад графств. На муніципальних виборах мандати розподіляються за методом Сен-Лагю. На виборах до рад графств 9/10 місць розподіляється за методом Сен-Лагю. 10% мандатів, що залишились, розподіляються таким чином: визначається кількість місць, яку б отримала кожна партія у випадку, якщо б вибори проводились не у декількох, а у єдиному багатомандатному виборчому окрузі. Потім від визначеної таким чином кількості місць віднімається кількість місць, які партія отримала в результаті розподілу 9/10 місць, і отримані залишки («порівнювальні місця») визначають частку кожної партії в тій кількості мандатів, яка залишається нерозподіленою.

Таблиця 4.

Виборчі системи для виборів мерів в країнах ЄС

Спосіб обрання мерів (прямі, непрямі вибори). Система, за якою обирається мер	Країни
Непрямі вибори	<i>Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Португалія, Фінляндія*, Франція, Чехія, Швеція.</i>
Мажоритарна система абсолютної більшості	<i>Італія (для виборів мерів муніципалітетів із населенням понад 15000), Німеччина, Польща, Словаччина, Словенія.</i>
Мажоритарна система відносної більшості	<i>Великобританія (до 2000 року мери обиралися безпосередньо місцевими радами), Кіпр, Італія (для виборів мерів муніципалітетів із населенням менше 15000), Угорщина.</i>
Система додаткового голосу**	<i>Великобританія (вибори мера Великого Лондону)</i>

* У Фінляндії інститут мерів у класичному розумінні цього поняття відсутній взагалі – повноваження щодо представництва територіальної громади у відносинах з іншими суб'єктами

покладено на Головного муніципального службовця (chief executive officer), який координує роботу підрозділів виконавчого органу місцевого самоврядування. Частина повноважень, які у більшості європейських країн традиційно здійснюють мери, покладено на голову відповідної місцевої ради. У невеликих муніципалітетах ключову роль у здійсненні місцевого самоврядування поряд з радою відіграє обраний нею голова, який керує виконавчим органом ради. Роль голови ради у великих муніципалітетах істотно послаблена, і самоврядні повноваження здійснюються місцевою радою і Головним муніципальним службовцем.

“ Суть системи додаткового голосу полягає у наступному: кожен виборець має два голоси – перший і другий. Перший голос він віддає найбільш прийнятному для нього кандидату, другий голос відповідно – менш прийнятному. При цьому використання другого голосу є необхідною умовою. Якщо один з кандидатів отримав на свою підтримку більшість перших голосів (50% + 1 голос), він вважається обраним. Якщо жоден з кандидатів не отримав на свою підтримку більшість голосів, зі списку кандидатів вибираються два кандидати, які мають найбільшу кількість перших голосів. Після цього здійснюється підрахунок кількостей других голосів, отриманих кожним з цих кандидатів. Той з двох кандидатів, який отримав більшу кількість других голосів, вважається обраним.

ВИСНОВКИ

Дослідження виборчих систем, які застосовуються на парламентських, президентських і місцевих виборах в ЄС, дозволяє зробити наступні важливі висновки.

По-перше, у переважній більшості країн Європейського Союзу парламентські вибори проводяться за пропорційними виборчими системами (18 держав з 25, фактично – 20 з 25). Мажоритарні виборчі системи обрання членів верхніх і нижніх палат застосовуються переважно в тих випадках, коли кількість мандатів, які підлягають розподілу в окрузі, є настільки малою, що застосування пропорційної системи для їх розподілу є недоцільним взагалі. Повністю склад нижніх палат парламентів за мажоритарною системою формується лише у Франції та Великобританії, причому в останній країні у недалекому майбутньому вибори, скоріш за все, проведуться за тією ж системою, що й в Ірландії та Мальті, – системою єдиного голосу, який передається. В Угорщині та Німеччині застосовуються змішані виборчі системи, однак обрання частини депутатів в одномандатних округах є лише методом персоніфікації виборів, яке має для визначення персонального складу парламентів цих країн той самий ефект, що і пропорційні виборчі системи з преференційним голосуванням. Іншими словами, за своєю суттю німецька та угорська виборчі системи є пропорційними.

По-друге, законодавство більшості країн ЄС намагається врахувати в процесі визначення кандидатів-переможців виборів не лише партійні уподобання, але і рівень підтримки виборцями кандидатів від партій. Про це говорить той факт, що пропорційна система з голосуванням за закриті списки кандидатів застосовується на парламентських виборах лише в 4 з 25 країн, однак і в цих країнах вибори персоніфікуються за рахунок відносно помірної кількості мандатів, які розподіляються в округах (зазвичай списки включають 20–30 кандидатів). В 21 країні ЄС персоніфікація досягається за рахунок застосування мажоритарних виборчих систем (Франція, Великобританія), системи єдиного голосу, що передається (Ірландія, Мальта), надання виборцям можливості підтримати не лише партію, але й окремих кандидатів (кандидата) від партії (17 країн). Прагнення законодавця персоніфікувати виборчу систему є характерним і для місцевих виборів: у 10 країнах на місцях

застосовується пропорційна система з преференційним голосуванням; у 6 країнах – мажоритарні, змішані системи або система єдиного голосу, що передається.

По-третє, більшість країн ЄС прагне встановити такий механізм розподілу мандатів на парламентських і місцевих виборах, який сприяє насамперед найбільш потужним партіям. Це досягається за рахунок або мажоритарної системи (яка за відомим твердженням М. Дюверже сприяє переходу до двопартійності), системи єдиного голосу, що передається, та особливих, сприятливих для великих партій, механізмів розподілу мандатів в умовах пропорційної системи – методів д'Ондта, найбільших залишків та високих виборчих бар'єрів, які використовуються у більшості країн з пропорційними та змішаними системами. Винятки з цього правила у цих країнах встановлено лише для партій, які репрезентують інтереси національних меншин. У низці країн Східної Європи з метою стабілізації партійної системи на загальнодержавному рівні встановлено високі виборчі бар'єри для блоків. Показовим прикладом є досвід Чехії, де виборчий бар'єр для блоків напряму визначається кількістю партій, які входять до складу блоку (бар'єр дорівнює кількості партій – учасників блоку, помножених на 5%), а також Італії, де для кожної партії-учасника блоку встановлено 2% бар'єр. На місцевих виборах в деяких країнах ЄС (Греція, Італія, Франція) застосовується ще один сприятливий для найбільших партій механізм – бонуси для найбільших партій, за якими партії, які отримали певний рівень підтримки виборців, здобувають більше мандатів, ніж мали б здобути за результатами волевиявлення.

По-четверте, між вибором виборчої системи для парламентських і місцевих виборів існує певний взаємозв'язок – у всіх випадках, коли систему формування парламенту можна пристосувати до місцевих виборів, місцеві вибори проводяться за системою, аналогічною тій, яка застосовується на парламентських виборах. Лише у 8 країнах місцеві виборчі системи суттєво відрізняються від парламентських.

По-п'яте, в процесі вибору того чи іншого варіанту виборчої системи для місцевих виборів у багатьох країнах враховується кількість виборців, зареєстрованих в межах відповідних адміністративних одиниць. Принаймні у 8 з 25 держав-членів кількість виборців є вирішальною при наданні відповіді на питання про те, за якою системою слід проводити місцеві вибори до рад найнижчого рівня.

По-шосте, у більшості держав ЄС президенти і мери обираються непрямыми виборами, що забезпечує ефективність інституту політичної відповідальності за результати впровадження політики на загальнодержавному і місцевому рівнях. Мажоритарна система відносно більшості на прямих президентських виборах не застосовується взагалі, на виборах мера ця система використовується лише в чотирьох країнах з 25, причому в одній з них (в Італії) – лише на виборах мерів невеликих комун.